

WWW.UNI.SR

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Р
И
Ј
С
К
А

СВЕСКА IX.

Сарајево, Септембар. 1895.

год. IX.

Власник: АЕМ. Консисторија.

Уредник: Ст. Н. Давидовић, протојереј

Његово ц. и кр. Височанство

НАДВОЈВОДА ВЛАДИСЛАВ

1875.—1895.

Из Будимпеште стиже нам црна вијест, да је млађахни *Надвојвода Владислав*, син прејасног Надвојводе Јосифа и Надвојвоткиње Клотилде, подлегао својој тешкој рани 25. августа, о. г. коју је кобним удесом прије неколико дана у лову (на дивље мачке) био задобико. Ова тужна вијест, болно је одјекнула у свој монархији, па и у Босни и Херцеговини, које је земље млади Надвојвода прољетос почастии својом високом посјетом, и својом љупком појавом изазвао опште симпатије. — Нека је блаженом и високом покојнику вјечна успомена и међу нама, а милостиви Бог нека ублажи велику жалост Његовим прејасним родитељима, које је зла коб тако љуто и ненадно за срце ујела. „Сар. Лист“.

Њ. Високопреосв. госп. Митрополит Николајевић, уз асистенцију више свештеника, у присуству многе господе, ученика и ученица овомјесних школа, њихових наставника и доста народа, држало је у новој српско-правосл. сарајевској цркви у сриједу 30. августа у 9 сати пр. п. свечан парастос за упокојеног Надвојводу. Српско пјевачко друштво „Слога“ умилно је одговарало на јектеније са црквеног кора. Митрополит је по свршетку парастоса одмах у цркви изјавио саучешће Његовој Преузвишености Барону Кучери.

Вјечна памат!

ЗАПИСИ ИЗ ПАСТИРСКОГ БОГОСЛОВЉА.

Саставио ректор кијевске духовне семинарије **Архимандрит Борис**. Превео **Григорије А. Николић** свештеник у Митровици.

(Наставак).

О позиву пастирској служби.

За свакога човека, који се приправља за свештенство, врло је важно да буде убеђен у свом истинитом позиву за ову високу службу, да ју је примио на себе не лакомислено, него са смиреном надом, опрезношћу и шта више с радошћу. Њему не приличи да осећа страха, који слаби и доводи до очајања, кад он има прави, трезвени и достојни поглед на суштину хришћанског свештенства и његове потребе, ма да може он у исто време потпуно знати не достатак свога њему приуговорљива.

Ми смо у намери да изложимо овде неколико доказа о неопходности, суштини и знацима божанственог позива к свештенству.

Неопходност божанственог позива видели се:

1) *Из св. Писма.* Идеја свештенства у св. Писму, будући идејом човека, који узима на себе особиту поруку или дело неопходно садржи у себи мисао и о особитом, нарочитом позиву онога, ко приступа свршавању датог му дела. У Старом Завету налазимо ову идеју изражену у бројевима: XVIII, 7: „да служите службе у дар свештенства вашег: и ко би други приступио, да се погуби“, код Ис. VI, 8 „Ево мене пошљи мене“; LXI, 1: „Дух је Господа Бога на мени, јер ме Господ помаза да јављам добре гласе кроткима, посла ме да завијем рањене у срцу“; код Јерем. I, 4—7: „И дође ми реч Господња говорећи: пре него те саздах у утроби, знах те; и пре него изиде из утробе, поветих те; за пророка народима поставих те. А ја рекох: ох, Господе, Господе: ево

не знам говорити, јер сам дете. А Господ ми рече: ге говори: дете сам; него иди куда те год пошљем, и говори што ти год кажем“; XXIII, 32: „Ево ме на оне који пророкују лажне сне, вели Господ, и приповедајући их заводе народ мој лажима својим и хитрином својом; а ја их нисам послао, нити сам им заповедио: и неће ништа помоћи томе народу, говори Господ“. Ко проповеда реч Божију, не будући послан на ово, тај проповеда без користи; тако је то било пре, тако је и сада. У Новом Завету Господ наш односи место у Ис. LXI, 1 на властиту службу. Код Мат. III, 16. 17 описано је крштење Христа пред почетком Његовог деловања службе за спасење људи, а код истог јеванђелиста у гл. XVII, 5. Сам Христос показује на свој позив да проповеда Јеванђеље. Код Јов. XII, 48—50 Христос се позива на чињеницу Свога позива к проповеди; а кроз њега, добили су позив да проповедају Јеванђеље и сви хришћански служитељи. У X. гл. Јов. јеванђеља Христос говори о Себи, као јединим вратима, која воде у свештенство; сви који иду другим путем јесу лопови и разбојници; само је онај прави пастир, ко је назначен за таковог од божанственог Пастироначелника. Мат. IV, 19: „градита по микъ, ѿ сотворио вы ловца человекомъ“. Марк. III, 13: „И призва ихже хоташце самъ: и придоша къ немъ. И сотвори дванадесате, да вѣдѣтъ съ нимъ, и да посылаетъ ихъ проповѣдати“. Јов. XX, 21: „Рече же имъ Исѣсъ пакѣ: миръ вамъ: такоже посла ма Отецъ, и азъ посылаю вы“. Дел. ап. XIII, 2: „сѣбжащымъ же имъ Го,

сподети и постащымса, рече Дѣхъ Свѣтый: ѿдѣлѣте ми Барнаву и Сабла на дѣло, на неже призвахъ ихъ“. Дел. ап. XX, 28: „Внимайте секо себѣ и всемъ стадо, къ немже вастъ Дѣхъ свѣтлы постави епископы, пасти церковь Господа и Бога, юже стажа кровію своею“. 1 Кор. I, 1: „Павелъ званъ Апостолъ Исуса Христа, волею Божию“. Тит. I, 3: „Иви же во времена своа слово свое проповѣданіемъ, еже мнѣ поручено бысть по повелѣнію Спасителя нашего Бога“. 2 Тим. I, 9: „Спасишагъ насъ и призвашагъ званіемъ свѣтлымъ“. Последње речи могле су се односити и, по свој вероватности, односиле су се нарочито позиву у хришћанско свештенство, у ком су учествовали и Павле и Тимотеј. Позив од Христа ап. Павла на службу, будући необичним и чудним у спољашњим цртама, по суштини својој беше идентично с божанственим позивом сваког другог хришћанског пастира, као што је ово јасно из непосредног ступања апостола у одношаје према хришћанској цркви и из његове службе; он се није оглушио небеснога виђења, него се покоравао позиву Учитеља, који је био за њега као особита порука да проповеда Јеванђеље незнабошцима.

Желети је, да сваки, који иде за тим да прими свештенички сан, да се сваки предходно промисли добро о томе, шта значи ићи, не будући послан или позван, шта значи упасти у виноград Божиј, не будући на то опуномоћен, видити се самовољно на пољу, не чекајући, кад Бог, својим премудрим промислом уредивши све, даје му које било дело. А кад човек зна, да га није његова самовоља него намера Божја поставила на ово или друго звање, то ће га ово сазнање одржавати у свима његовим радостима.

Кад кандидат свештенства не осећа у себи жеље да буде употребљен у својству посланика Божија, пека сам расуди о том, је ли позван радити у винограду Господњем. Бог усађује у срцу човека љубав према служби, којој га позива; по овоме, боље би било за онога, који иде за тим да прими свештенство, да се напред убеди о том, да он није предначен пастирској служби, него у напредак да се мучи недостатком наклоности за испуњавањем своје дужности. Не треба да чека, да би му с више било показано, да није позван пастирској служби. Његов рођени разум и савест дужни су му ово казати.

2). Неопходност божанственог позива открива се из самога појма о пастирској служби.

Пастир је дужан да буде позван од самога Бога. Позив служби, која се свршава у име Божије и у којој се пастир јавља као представник Христа, може произлазити само од Њега. Дело ово није наше сопствено, лично, оно је — дело Божије. По томе је и неопходно нарочити позив на ово дело, био ли овај спољашњи или унутрашњи.

3). Најпосле, о неопходности таког сведочи просвећена хришћанска свест. Реч, коју човек узима на себе, да проповеда, јесте реч Божја и он је не може разумети, ако му Бог не открије; јер проповед Јеванђеља, која му је од Бога дата, захтева унутарњег освећења и осветлења грешне, себичне природе човека, да би способан био навешћавати премудрост Божију на спасеније. Кад је савршена оданост у сваком другом делу главни услов успеха му, то колико је пак више у ствари ово у одношају делу Божјем; Слуга Христов дужан је старати се да

открива своје властито дело; и ма да су сви хришћани обвезани старати се ради успеха царства Божја и спасења људи, ипак нису сви позвани да буду свештеници.

Кад су случајеви изванредног позива врло ретки и искључиви, кад сада у позивању нема ни гласа с неба ни анђела, посланик од Бога, једном речи, ништа чуднога, то у чему се састоји суштина божанственог позива? Ма да унутрашње околности могу делимиче да имају показујући утецај и ма да ми говоримо кадшто о позиву из спољашних догађаја или, изражавајући се језиком раније науке, — о „*vocatio externa*“, тим не мање прави, истинити позив може бити само унутрашњи — *vocatio interna*. Први је, тако рећи, негативни позив, недостатак препона, чинећи пут дужности равним и глатким, и он је важан само у овом последњем одношају; а други је позитивни позив Св. Духа. Изражавајући се тачније, мора се рећи, да у основу чињеници истинитог обраћења Христу, која пробуђује у срцу љубав Спаситељу и људима, и одмах са пријатним спољашњим околностима, овде мора битисати виша унутрашња жеља или намера сасвим да се посвети делу Јеванђеља на спасење људима. Ова жеља мора бити истинитим и, у неком смислу, господарећим мотивом духа, — правим позивом од Бога, а не само од човека.

Позив служби Христовој јесте такав позив, који руководи вољом и чувствима човека и саопштава му чужна духовна својства; оно је прави позив или садејство Светога Духа, које садејство ипак не степњава слободне воље човека, поравњујући пут ради њеног навештења. Позив свештенству разликује се од сваког дру-

гог позива дужности не толико по својој унутарњој суштини, колико по свом степену, или по свом високом и особитом значењу. Човек сазнаје у себи жељу да посвети свој живот делу службе — цео живот, а не само део његов. Унутарњи позив или позив од Св. Духа јесте утисак на душу човека, који он осећа да долази од Бога кроз спољашње околности његова живота, кроз унутрашње побуде његове душе, кроз убеђења савести му, која говори човеку, да је дужан посветити се радovima свештенства, као делу свег свога живота.

Изложени поглед на позив има за собом, као што се види, више основа, него онај, кога се држе људи, оснивајући суштину позива не у другом чем, но само у оскудици препона свештенству. Истина, и овај последњи поглед на позив има неки значај, али он не изражава идеје позитивнога или правога позива. На питање управљено кандидату свештенства: „какав имате основ положити, да сте ви позвани свештенству“, чешће од свега можно је чути, да он прима свештенство с тога, што се осећа у опште способним да ће привети више користи на овом пољу. Али једина ова основа, по нашем мишљењу, није довољна; јер свештенству мора се приступати свим срцем, иначе ће оно бити тешким и штетним служењем. Без сумње, има много људи, које пролазе на друге професије, но којима следовало би бити свештеницима. Али за свакога, који жели да прими свештенство, цигла вероватност будуће користи, коју он може привети на овом пољу делатности, не мора бити јединственим и правим основом ради решења да изабере себи ову службу. У чему се састоји овај позитивни, прави

позив, може бити, тешко је решити; али у сваком случају оно је нешто важније и дубље, него прости избор здравога разума, — нешто више је, но обично решење ума. Има у њему позитивни елемент жеље, кретање воље; но има у њему и унутрашњи глас Божији, који говори души: „иди и проповедај царство Божије“.

Свакако, тешко је описати унутарња дејства Духа Божија на душу човека, и покушај учинити ово био би одвише самопоузданим; можно је казати инак, да је ово пробуђена жеља душе да прими форму господарећег мотива, који тежи да подчини себи све, да дође својој цели. Коначно, не срета се код свију људи једнака моћ ревности и дубљина срдачне наклоности. Некоји темпераменти крећу се више сазнањем дужности, него побудама срца. Истим начином и оданост вери има своје степене разлике. Тешко сваки прави и добри служитељ Јеванђеља може рећи заједно са Апостолом: „Горе же мнѣ ѣсть, аще не благовѣстѣхъ“. У обичним случајевима било би много већом побудом решити питање о позиву на основу израженим Апостолом погледа на цело службе; тим не мање не мора ли ма део тога чувства, које се је тако јако изказало у узвику Апостола, бити у решењу свакога истинитог и достојна служитеља Божија односно примања и свршавања јеванђелског дела? Није ли дужан он, у некој мери, знати, да је он заиста послан од Бога да проповеда Јеванђеље и да служи Богу Његовим Духом у Јеванђељу Његовог Сива? Ми сами, истина, можемо се преварити, обманути, — обмане су свагда својствене човеку, — можемо се преварити и обманути и у свом позиву и мислити о себи друкчије, но какви смо ми у ствари; но ово не измењује суш-

тину дела и не одстрањује могућности истинитог позива. Има нешто у срцу истинитог пастира таковога, што га убеђује, да се он унутрашње креће Духом Светим, да он поступа не просто по човечијем решењу или по обичној спољашњој идеји дужности. Господ наш Исус Христос имао је у себи ову све победну тежњу, овај господарећи мотив. Он није тражио своје славе, него је пре свега себе, своју душу и тело, посветио, свршавају порученог Му дела. Творити дело Онога, који Га је послао било је за Њега Његовом храном и пићем, и ревност за домом Божијим је Њега истрошила. Ко је позван учити душе, тај је позван Богом, а не својим честољубљем; и шта је овај позив, ако није унутарњи жар љубави, који нас привлачи ревности за спасење браће наше? Сваки пут који год био, посветивши себе делу проповедања речи Божије, осећаје својега унутарњег човека, који је зажарен божанственом љубављу, то нека се не сумња, да овде присуствује Бог, Који га и побуђује, да тежи добру људи.

Дакле, можно је казати, да је суштина ове победне жеље или мотива таква моћ љубави Богу и човеку, дата му Духом Светим, под дејством које човек јавља се жељним слободно да посвети живот свој на дело спасења човечијих душа.

Ипак ми не би смо желели описивати природу овог унутрашњег позива таким начином, да доведемо у сету сваког истинитог кандидата свештенства. Ми хоћемо да протумачимо само ту истину, да битине истинити позив свештенству и да оно није предмет обичног човечијег суђења или утецаја са стране, него је — много срдачнија жеља човека да се види на овом делу преимућство пред свим другим

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

делима, као на таквом делу, чијем је свршавању позван Самим Богом. Ова узвишена жеља или побуда разликује се 1). од чисто светских размишљања, од практичних, материјалних мотива. Примати свештенство, једино с цели да добије средства за живот, гледати на њега, као на „професију за лебац“, „занат за лебац“, то је такво дело, с којим се не може никада помирити хришћанска савест. Не мање противно јој је такођер и то, кад ко год гледа на свештенство, као на равни и лаки пут живота. Ово не значи, да кандидат свештенства може сасвим избацити из главе све животне рачуне и ми не настојимо, да он мора сасвим чинити ово; али ако ови рачуни господаре над њим или чешће обузимају његов ум, то нека боље за времена, док још није доцкан, одрече се службе, која изискује правога пастира, а не најамника. — 2) прави позив пастирству разликује се и од мотива самољубиве тежње: честољубља, славољубља, властољубља и т. д.). На овој побуди није нужно заустављати се дуго, јер у решењу питања о позиву све самољубиве побуде треба да буду одстрањене, као рђави, недостојни човека и хришћанина мотиви. 3) Разликује се оно и од мотива, проистичући из уважавања мишљењима родитеља, сродника и пријатеља. Жеље искрених пријатеља нека имају који им припада утецај и значај; но такво важно питање о својем животном позиву, сваки је дужан решити сам за себе, судом своје савести (foro conscientiae). Ово је питање, које се тиче њега и његовог одношаја Богу: ако Бог позива, он је дужан да се покорави; а ако Бог не зове, њему не следује да иде. Не примивши завет родитеља не може везати савести сина у таквом великом делу; син

је дужан поступати сасвим слободно, без сваког спољашњег притиска или нужде.

Но ово јака, ненадвладана побуда или жеља примити свештенство — жеља, која се наиме састоји у жаркој љубави Богу и ближњима, — није неразумни и непрактични мотив. Она (жеља) није страсна, занопљива побуда душе. Она пониче из познатогача начела и мора се слагати са унутрашњим и спољашњим доказима предназначења промисла, који му даје не само могућност, него, у некој мери, баш показује на неопходност његовог остварења. У опште можно је казати, да овде постоје три ствари, којима је неопходно владати човеку, који прима на себе велико дело службе: то је, прво, правствена ревност, својствена природи људи, сличних ученицима Јована Крститеља, из чије је средине Господ изабрао своје апостоле, глад и жеђа правде Божије и доласка царства Божја; за тим, јасна представа о самопожртвовању, кога изискује пастирска служба, да би он могао јасно оценити, како је драгоцен ићи за Христом у делу Му благодатног помирења Бога с људима; и, најпосле, пре и најглавније од свега, овде је дужна бити јака вера у Христа, у Његову божанствену природу и свршено Њим дело искупљења. Први апостоли, или једанаесторица, доказали су, да су имали прави позив. У оно време, како су услед строгости Његових речи, при првом искушењу остављали Христа, они су продужили остати с Њим и при Његовим искушењима. Они су веровали, да је Он био светац Божиј, прави Месија. Речју, они су имали веру у Христа, која их је побудила да се посвете сасвим Његовом делу и служби; они су Га љубили и ближње своје врло јако, да су се свим срцем одали Његовом делу спасења људи.

АПОЛОГИЈА ИСТИНЕ

ИЛИ

Приговор на дјело *Psychologie militaire professionne* г. Хамона.

Од Јована Шарића, свештеника.

(Наставак).

Морал је искључива чврстоћа у свему и свакоме, а у војсци највише, при том војска несмије у буди чему да оскудијева. За то ми у побједи војске над војском видимо нешто друго, што г. Хамон не види, а то што ми видимо, то је воља драгога Бога. То нас је, а ништа друго, и навело, да истакнемо тему Давидову; јер ма ко био, ако је упућен вољом Божјом, свакад ће се наћи на раскрићу успјеха. Ако се одмакнемо од Библије ако ће само и корак, ипак ћемо наћи на вољу Божју, као пресудног судију у људским дјелима. О томе, факат је у француско-пруском рату. Иницијатива његова би заталасана и примљена. Двије супротности се виде у њему: тјесногрудност Наполеона III. према прускоме краљу, с којом би бачена и примљена рукавица. Али како? Наполеон III., инспириран својом познатом ратничком интервенцијом у многим пословима, баца прускоме краљу рукавицу с ријечима: „*Ја се уздал у своје оружје и у своју војничку моћ, да ћу побједити непријатеља*“, а пруски краљ ва против одговара: „*Ја се надао у Бога и у своју правичност, да ћу побједити противника*“. Ко је од ове двојице побједио?

Побједио је овај, који се надао у Бога и у своју правичност, а побједио је онај, који се надао у своју силу, а и сам је пао као жртва своје прећераности.

То тако бива. У Русији је глас, који одлучује побожности религија, митрополити су најближи савјетници двора; Русија је ријетко кад побјеђена била, а

свакога готово побјеђује; шачица дива у Црној Гори чуда чини; тамо се за мртву главу Бог не исује, а то је другим војскама јунаштво; војничка дисциплина у томе мртви сан спава! У поменутих земљама за то Бог и помаже, јер му се моле. Карађорђе, Милош, Синђелић и Хајдук Вељко трешњавим топом разбијаху Турке али с вјером у Бога.

Уредник новог листа у Србији „Реда“ г. Павле Мариновић у подлистку бр. 10 на клику данашњих социјалиста и анархиста умјесно их алунира велећи им: „*Ми ћемо, т. ј. социјалистима и анархистима показати за то једно средство врло просто и које их неће много труда штати, а то је да оставе друштво на миру са њиховијем утопијама „à sensation“ и т. д.*“ У Србији на посе, а у Европи опет за себе, требало би да се то регистира и узме на ум.

Морал и његова снага непобитни су, и ми јако волимо оне људе, којима је то идеал. Бог је снага; Божијом снагом нигда нејачи неће бити побјеђен. Душаново добро бјеше златно доба; а зашто? Зато што је он гајио у души осјећаје побожности; зида цркве и манастире; закон његов створио је заштиту небескога и човјечег сјаја; — камо среће да је његов законик и данас подлога у Србији уставу и законима. Али оно што је горе, хоће да буде боље, и то је горе, што то тако бива а хоће да тако буде. У доба Душаново не бјеше партизанства, за то је Србија и цвјетала; данас га има, за то Србија назадује, опада и пати.

Пријеђимо на друго, — на Библију. Рекли смо, да Библија напротив војску не оспорава као тијело, које би требало срушити, како мисли г. Хамон. Да војске и ратова бјеше од неких, о томе нам говори Библија. У борби налазимо Мојсеја, сјећамо се преласка преко црвенога мора. О Мојсеју говорићемо даље, а сад пређимо на Миђане. Миђани и Гедеон дадоше се у борбу. Овај пошљедни имађаље мало војске; имађаше 300 људи, а непријатеља бијаше као скакаваца; камилама не бјеше ни броја; бјеше их као пијеска у крај мора (Суд. 7. 12). Гедеон се није уплашио мноштва противникова; било му је на њега напасти и то је учинио; страшна војска противничка би потучена, два цара заробљена и смакнута. То би резултат јачега и нејачега, моћнијега и слабијега.

Гдје је воља Божја, ту је и побједа, Нејачи иде храброшћу на бојно поље одушевљењем и надом у Бога; јачи силом и бива побјеђен. Такав примјер имамо у вријеме цара Аса. У то вријеме, на јудејско царство нападе цар Етиопљанин са безбројном војском и како се вели: са тисућу тисућа и са триста тадај убојнијех кола дошавши до Марисе, остављајући за собом саму пустош. У Аса не бјеше кола, а војске на пола мање. Аса се помоли Богу говорећи: „Господе, теби је све једно, помоћи јачем или нејачем; помози нам, Господе Боже наш, јер се у тебе уздамо, и у твоје име дођосмо на ово мноштво. Господе, ти си Бог наш, не дај да може што на те човјек“. (Друг. књиг. Днев. 14, 10—11). Бог је послушао молитву цареву и помогао му је. Цар је разбијен и дао се у бијег с војском и мноштвом кола: сила га спасла није. На овоме реду треба се сјетити и

цара Језекиља. При њему асирски цар Сенахерим удари на Јерусалим с безбројном војском, којој не могаше нико одупријети. Па шта би? Једне ноћи посла Бог анђела који истријеби силу Сенахеримову. Кад је свануло види 185 хиљада мртвијех људи пред вратима Јерусалима. У том чуду, заоставшом војском, постиђен и посрамљен побјеже натраг. У вријеме цара Ахава, цар сирски Вен Адад, хвалећи се како има војске више него нијеска, завојшти на Сирију, казујући да има 32 цара савезничка. Израилџци имађаху само малу снагу да тој сили стане на супрот на бојноме пољу и смете га у предузећу, која бјеше кадра уништити и поразити супарника. Али Бог не оставља нејачега, већ шта више он Ахаву рече: „не видиш ли *ша* велики народ? ето ја *ћу* ти га у руке данас дати да познаш да сам ја Господ“. Сираци имађаху двије битке и оба пута бијаху разбијени. Вен-Адад спасе се бјегством, а војска му би принуђена молити Израилџане да их поштеде бити им поштеђеним. Тим поразом, погибе на хиљаде људи, на чију се силу он уздао и ослањао.

Нема црте, а да из Библије не црпимо науку, примјер и живот, из Библије свакад и даномично из њенијех страница учимо се и црпимо науку о Божанству и моралу, истинама и религији. Читајући ту богату и не исцрпљиву књигу пуну светиње, и прелиставајући је не ријетко, зауставићемо се и на ономе реду код Мојсеја, вође народнога у обећану земљу, а сјетићемо га се не мало важнијим историјским фактом, када оно држаше издигнуте руке небу. Какав нам значај казују ти моменти, знаће погодити библијски зналац као и губитак борбе са спуштенијем рукама.

Да су у суштини т, ј. у животу Израиљћани и Амалићани, потврдили би нам ове истине, за које би нам анархисти и атеисти рекли, да је абсурдум тако вјеровати. Но ми вјерујемо у све оно, што нам Библија говори, тим више, што се и у рукама Мојсеовим подигнутим у небу тумачи воља Божја, а спуштањем пораз Амалићана.

Велико значење и воља Божија види се и код Константина Великога. Анали његовога доба казују нам: Цариград је узрујан; са свију га страна опкољује ужас; велики царев дух осјећа неку сјету; указује му се на небу крст с девизом: „Овијем ћеш знаком побједити“.

Тим знаком Константин и побјеђује.

Успјех бјеше постигнут; Божје знамење побједило је противника. Далеко је вријеме од времена, али ипак с Богом јављају се и други борци и побјеђују, а и ту је војска. Ово говорећи, мислимо на јунакињу Јованку Арлеанку; она се јавља исповиједа; бори се и побјеђује. Нећемо рећи анархисти; али тада гори одузимљу јој живот, мученички јој пепео просипљу у ријеку. Нијесу анархисти одјелом већ дјелом у души злочинци; осуђени историјом, као што и ми сада осуђујемо анархисте и атеисте.

Гдје се Бог љуби, поштује и не пеује, ту и помаже. У томе крај јунаштва обилује једна мала земља, а то је Црна Гора. То ћемо доказати. У вријеме Шћепана Малогa Турци и Млечићи опседну и ударе на Црну Гору. Богу било жао шаку јунака уништити: на Турке и Млечиће пошље своју казну; Пукне гром у барутану улогорене млетачке војске близу Будве. Попуштањем Свеvideћегa други дан пукне у војску наше скадарскога. Турска војска упла-

шена тим небеским гњевом распршти се и остави Црну Гору. Није ни то доста трећи сразао војску турску на Граховцу. Главни командант црногорске војске тада бјеше велики војвода Мирко Петровић-Његуш, отац данашњегa кнеза — пјесника. Млетачка објесна сила у своме вандализму; нема онога, на што руке није уздизала; ни светиња јој проста не бјеше од руку њезинијех. Као да ће брзо издахнути, чега избјегла није, од свашта стрепљаше, све јој бјеше црн баук. Ни више ни мање једним таквим црним замислом на калуђере манастира Савине у Боци Которској нареди капетан ратничкијех бродова да ће доћи под манастир, да га бомбарује и са земљом сравни, а калуђере у рушевинама затрпа. Али Бог нареди друкчије, и његова света воља. Света обитељ у мјесто да буде бомбардана и у развалине млетачким вандализмом преобраћена, Господ нареди небу да се наоблачи, то и би тако. То пак бјеше злочинцима лађе добро дошло; али Бог је осудио друкчије, док калуђери бијаху на бдјенију да их очува од зла, пуче гром, лађа морнари и све оде у лагум да од лађе и од свега што бјеше на њој не оста ни трага ни гласа¹⁾.

Тако Божјом казном сваки бива кажњен; који у супрот Бога иде да сатаре другога, а и сам сатрвен буде, као што је и Република, заборавивши при том ужасу и себе, и манастир па и Боку. Не можемо са овим што рекосмо, а да овде

¹⁾ Приписује се једино сачување манастира од напасти Републике Млетачке чудесној помоћи чудотворне иконе пречисте Богородице, која се налази у истом манастиру покрај велике цркве. Год. 1762 пешаље република Млетачка из Котора капетана Ђермана из Прчања са војеним лађама, да разруше манастир. Кад калуђери чуше и видеше то, пођу у цркву, где су бденије држали и топло се Матери Божијој помолили, да Њој посвећену цркву и манастир спасе. Док је трајало бденије пукне гром и удари у барутану „Santa Barbara“. Лађа и људи пропадоше, а црква помоћу Матере Божије оста неповријеђена. [„Магацин“ 1852.—1853. ст. 114].

не упитамо наше нове филозофе, супротне вјеровању у великога Бога и Промисао Његов: шта би они на ово што наведосмо рекли? Могућност није искључена да би одговорили: „случај“. Ето, код атеиста и анархиста увијек је такав одговор, а код другијех „фософор“, као — гром пуче у обилачки укуп разбојника мученика кнеза Михаила. Ну, истине Божанства недаду се притајати; али и „*фаво као лав ричући хода и тражи кога да поједе*“ (I. Пет. V. 8). Анархисти од тога бољи нису; траже све да сруше; све да поједу; у мутној води траже да рибу лове; војска им је на путу да то не постигну на њу су за то љути, и ако је она морална одбрана државе, народа и земље; морално тијело потребно као данас, тако и свагда, наравно ми војску имамо на уму овдје, као што смо је и у тексту имали и назначили.

Ма ко био, па и највећи људски геније, отпадне ли од Божанства, пада у

болест. Такав бјеше и Наполеон I. Познато је, у његовоме добу бјеше заталасио песимизам Европу, као артиљеријског поручика, и њега бјеше дохватио тај пљусак. Но дошавши до сјаја и владавине оздрави; али поста силан. Тако то бива обично: „*док мален, — миран, док велик, — силан*“. Његова неоспорна и баш неискључива сила слива се и стиче у вртлог похода му у Москву; али је ту и пропао. Не рече: „*ако Бог да*“, већ рече: „*Ево ме у Москви да владам Русијом и одавде законе јој прописујем, диктирам и дајем*“. Написао из Москве владати не бјеше лоша; али је и диктатура пропала; пошљедну је ријеч рекао у ропству на острву св. Јелене и ту скончао. Тако бива свима људима, који су ванредно постали силни¹⁾.

¹⁾ Инак налазимо да Наполеон I. бјеше и побожан човек; јер ево како говори о Еванђељу: „Еванђеље има неку тајанствену силу, има нешто дивно!“ [Треба да се ова примједба сва доврши! Уредн.]

(Наставиће се).

ЧЕТИРИ ПУТЕВОЋЕ ДОБРОМ ЖИВОТУ: СТРАХ БОЖИЈИ, МУДРОСТ, ТРЕЗВЕНОСТ И РАД.

Поука газде Онуфрија Грушкевића, унуку свом Николи Григоријеву.

(Наставак).

Овде код старога срозаше се нуз лице крупне сузе, као бисер чисте, и заћута за један часак, — за тим устаде и отиде у собицу, да се овде сам исплаче до миле воље. Никола је за то време прелиставао Псалтир и као да му се сама света књига отвори на псалму 127: Блажени вси бољшиса Господа, ходиши въ нѣтахъ ѿгш. Труды плодехъ твоихъ снѣси, блаженъ ѿси, и добро твоѣ вѣдетъ. Жена твоѣ аки лоза плодѣвита, въ странахъ домѣ твоѣгш, сынове твоѣ аки новосажденѣ ма-

сличнаѣ, ѿкрестъ трапезы твоѣѣ. (Благо свима који се боје Господа и ходе путевима његовим. Плодове трудовѣ својих јешћеш, благо теби, добро ће ти бити. Жена ти је као родна лоза у дому твојем, синови су ти као младе маслине око стола твога) ... Прочитавши ово место, мислио је: „Заиста овако је живио стари Онуфрије. Да и мени овако Бог да!“

Онуфрије се вратио и видећи Псалтир у рукама Николиним, седе поред њега и рече: Дед покажи, шта читаш?

Ево, одговори Никола, овај псалам, што га поји певац при венчању.

— Диван псалам, требао би га добро на памет научити; скоро ћеш ето и ти под венац, кад нађеш друга по срцу, што ти од све душе и срца желим.

— Диван псалам, одговори Никола, но не разумем га свог.

Онуфрије. Па дед, читај, шта не разумеш?

Никола. Из почетка разумем: добро је човеку, кад се боји Бога, ради и жње плодове трудова својих. Но ево шта не разумем: *Жена твоја акв лоза плодovitа въ странахъ дома твоего.*

— Шта то значи?

Онуфрије. Лоза, — то није она лоза, што расте код нас по луговима (вињаге) и даје нам пруће, од којег се плету корпе и ограде и друго којешта. Лозом у светом Писму назива се чокот, виноград. По том ове речи треба разумети овако: ако се будеш бојао Бога, ако будеш живио по божијој заповести, — Бог ће те благословити женом, која ће сјати са дечицом својом као диван чокот у винограду, начичкан слатким гроздовима, сочним бобицама. Нису ли деца у матере то исто, што гроздови на чокоту, — није ли истина?

Никола. О, сад разумем, Но даље: *сынове твои акв новосажденна масличнаа ѿкрестъ трапезы твоеа.* То опет не разумем: шта је то „новосажденна масличнаа“?

Онуфрије. То ја и нисам разумео, а ја ти отидем и запитам покојног оца Андрију Левицкога и он ми је ето како растумачио: у топлим пределима, па и у земљи Јеврејској, садашњој Палестини, где је живио свети творац псалама, Цар псалмопевац Давид, расту маслине или дрва маслинова, по гранама и лишћу као

наша врба изгледа. Дрво то даје бобице налик на наше вишње: кад бобице сазру, поберу их, метну у мешине, и по том из бобица исцеде маслиново уље. Не значи ништа друго „новосажденна масличнаа“, него младе маслине или маслинова дрва, из којих се вади уље. А „трапеза“ — знаш ли шта је то?

Никола. То знам: „трапеза“ је реч грчка, по нашем сто, астал.

Онуфрије. Но ето видиш: ако се будеш бојао Бога, ако будеш живио како Бог заповеда, вера хришћанска, — биће жена твоја, у кући твојој као дивна, плодна лоза у винограду, а синови твоји — узданица твоја и народа твога! — као дивна дрвета у врту, као младо рашће у лугу! Заиста, тако се радовао покојни отац мој, љубећи децу своју, која су му израсла лепа и јака телом и духом; тако и ја дочеках утеху и радост у синовима својим и кћерима, а сад у унуцима и праунуцима.

Никола. Па, растумачи ми сад даље, мили деда, шта ћу још да чиним?

Онуфрије. Кад се ожениш и Господ те благослови децом, пази, да буду васпитани код тебе како треба, хришћански, да постану разумни, поштени и ваљани људи. Код добрих родитеља бивају и добра деца. Но не увек. Често родитељи више него што треба љубе децу и е тога не могу им дати добро васпитање. Видео сам и такове родитеље. Био је овде мој комшија — човек добар, сасвим на свом месту, а деца му нису била ни зашто — за то, што су их родитељи преко мере љубили и мазили. Детенце је требало да устаје раније . . . Ах не, како га можеш будити! Још је оно мало, нек спава, нека лешка, — нема ништа још да ради!“ Израсло дете и кад је једном

и за књигу дорасло, — не шаљу га у школу: „Нек расте, — оно је још мало, слабо!“ А за годину или две, оно је већ, говоре, прерасло! Тако пролазе најлепше годне за учење; дете расте у незнању, а мамица не може да га се нагледа: „какав је пун, леп, соко мајчин, срце моје!“ Соколу је све допуштено да ради, све може, не забрањује му се. Где су части, пијанке — он је онде, где се гадне речи говоре, срамне песме певају, — он је онде; Соко се прекрстити не уме, „Отче наш“ а не зна. — За „десет заповеди“ већ и не питај; а ракију да пије, да пуши, винске песме да пева, — он је први. Врати се соко са свадбе, из сватова. а он као земља трештен, пијан, — отац га и мати свлаче, изувају; „Ништа! мла је, неразуман је још, дете је, — зар смо и ми млади бољи били?“ А за то време соко се ни за какав посао, не брине, на уму му и у глави сасвим нешто друго — што старији то гора ленштина и већа пијаница. Попије најпосле соко мајчин мучно стечено добро родитељско, срамоти седе власи оца и матере и пред смрт дочекаше му родитељи јадни, да њиховог сокола за крађеног коња воде у ланцима окованог у Лавов! . . . Има додуше и таквих родитеља, који тог имена „родитељ“ не заслужују, — има их таквих, што муче децу, туку, море глађу, као да су им љути душмани. То је такође гадно. Разумно хришћанско васпитање деце у том се састоји, да их љубе, а не мазе, да их од малена привикавају и уче књизи, раду и вредноћи, да их уче чистоћи и реду, трпљењу, послушности и поштовању према старијим. Сачувај Боже, да се дете од малена привикне лењости, јер такovo ће остати кроз цео живот. До три године може дете спавати колико

хоће, али у четвртој години већ га треба јутром будити на молитву, не жалећи га и без милости, навикнувши га да устаје рано, биће и здравије и јаче и веселије, и треба му дати ма штогод да ради: учећи га да се труди од малена оно ће цео живот посветити својеволјно сваком раду.

Како се поступа са чељадима, раденицима и раденицама — то знаш: ја сам ти већ казао, како ме је покојни мој деда научио. Но заборавио сам још једно да ти кажем: никад не узимај за раденика онога, који је сам имао своје имање и протраћио га: ко свога добра није сачувао, то ће твоје још мање да жали и штеди.

Соба је твоја удесна, уредна, но ипак бих ти саветовао: како дођеш до мало новаца, назидај нову с удобностима, пространу. Добра је соба здравље; ниска, мрачна, хладна и влажна — болест је. Собу и све што је у њој, држи у чистоћи, што више можеш. Чистоћа у кући и на авлији јесте дика и понос домаћина и домаћице. Код кога нађеш чистоту и уредност у кући, сигурно можеш јести с њим хлеб и со и бити у његовом друштву; тај је човек добар и поштен. А код кога је у соби неуредност, код кога је тело прљаво, а на телу су му дровњи, код тога често и душа није чиста сасвим, од тога се клони. Није забављајући св. Писму казано: *Њ павдъ ѡхъ познаете ѡхъ* (По родовима њиховим познаћете их). У кући твојој, у соби треба да су на првом месту у прочељу свете иконе — не макакве вапарски замазане, него добро написани образи: Спаситеља, пресвете Богородице, Св. оца Николаја и друге. Те свете иконе опомињаће те да твоја кућа није незнабожачка или макаква друга, него православна, хришћанска, и

WWW.UNILIB.RS

да си у њој и ти сам и сва породица твоја, као у самој цркви, пред светим иконостасом. И као што би се у цркви бојао рећи срамну, гадну реч, тако и у кући, ако си прави Хришћанин, погледаш на икону и — уздржаћеш се од ње; као што у цркви не би учинио неваљало и рђаво дело, тако исто и у кући својој пред светим образима дужан си бојати се да учиниш ма штогод рђаво, нехришћански. Код мене је заведен још ево какав обичај: Свакога петка пред образом Спаситеља пали се кандило и гори цео дан, напомињући ми смрт и погреб Христов за спасење рода човечијег.

Друго. Код тебе у кући треба да је одређено све на сате, као што сам ти већ казао, и по њима треба да располагајеш све своје радове. По некад је добро знати сат и у ноћно — доба, ваљан домаћин је дужан и ноћу да устаје, па не само једанпут, но више пута, да види чељад, је ли свако на своме месту, и да види стоку — је ли здрава, јер ноћу се дешавају са домаћим животињама разне неприлике и опасности. Ја имам фењер у штали, видим житнице, чељад и не лежем дотле, док се не уверим, да је све у реду.

Трећа је ствар, без које нема реда у домазлуку — књига, у коју се бележи сваки најмањи расход. Без бележења и записивања овог, не ћеш бити добар газда, јер не ћеш знати, шта ти вреди свака ствар и сваки твој посао и шта се за какву цену продати може.

Твој покојни отац није подигао врта, воћњака, — сад код вас у авлији има само једна стара крушка. Запамти, да си дужан и требаш да га сада подигнеш из семена. Она година, кад не посејеш плоднога семена или не расадиш готове

каламке, како се где може да прими, биће ти година рђава. С тога не губи узалуд времена, и ове јесени засеј леју-две крушка или јабука, побрини се да имаш у врту и вишања и трешања и купине и сваке врсте плодних воћака. Огради ме-станце једно и за цвеће; посади у њему неколико дрбунова лепе руже, посеј мирисне и лековите траве, а на челопеку, на мирном месту — виноград. Копај све сам, расађивај и заливај својим рукама и чини све с молитвом и Господом Богом, и кад израсте и процвета, гледај и уживај красоту сваког уетка и сваке травке, и радећи у врту свом, слави Оца небеснога, који је све створио на корист и утеху нашу.

Што се тиче марве, рећи ћу ти само мало. Ни у штали, ни у обору не треба да имаш животиње рђаве или којекакве. Кад хоћеш што да запаташ, запати добро, и од добре пасмине. Мој покојни деда био је човек паметан и код њега смо сви ми учили и научили како да се живи на свету и како да се води газдинство, а ево шта нам је о том приповедао, како је сам запатио добре марве. Код нас су сад, ти знаш, коњи добре пасмине; сваке године продам по два пара, а кадшто да Бог и три, и никад нећу добити за пар мање од 400 рубаља, — било је једанпут, да сам за пар добио 550 рубаља готова вовца. Па зашто је таква цена? За то, што су коњи добре пасмине или, како се каже, добре крви. Пре је било код нас, да у целом округу не видиш коње добре и ваљане, — све кржљави, с мањом и слаби. Но покојни мој деда, чим само чује, да се распродају ма где са завода коњи, — одмах је тамо на пазару. Једанпут продавали на добри коње и стадо неког арендатора, и ту се деда

јакo заљуби у суждребну кобилицу и две краве. Чивути подигли јој цену већ на 100 рубаља (у старо време ово је био велики новац); али деда се реши да не попусти, — подигао још на рубљу; Чивути дају више — он још више од Чивута, — Чивути још дижу цену, он не упушта. Дуго су се терали жестоки трговци, али деда је ипак добио кобилицу — за 134 рубаље у сребру. Краве га стале такође скупо. Од те кобилице и ми смо запатили; од ње једне добили смо 12 коња и ми је никад не упустисмо, не растадосмо се с њом. Кад је омагорила и није била више за рад, деда и отац мој, оставише је на миру и тимарили су је и ранили као и пре све до смрти, ма да није већ ждребила. Отац и деда говорили су за њу: „то је старица — мати наша, и не треба да је продамо, да когод, можда и Чивутињ какав, мучи је, бије и мори глађу. Тако и од оне две краве запатисмо добре рогате марве, тако исто смо и овце и свиње држали све од најбоље пасмине.

Свако марвинче воле негу: треба да је штала топла, талпе суве и чисте и да буде свако марвинче у своје време нарањено. Чешагија и четка брже дају тело коњу него зуб. Подај коњима зоби и сена колико хоће и могу да једу, у њих пак кожа крастава и шугава, на ногама блато и жуљеви, под њима талпе влажне и нечисте, — они ће опет бити мршави и слаби. Напротив, дај им зоби и сена по мање и дај им увек у своје време и не жали труда ва чистоћу њихову и уредност — то ће их држати, не ће куњати и боловати, биће у раду нестрајни. Тако исто стоји и с рогатом марвом. Код нас није обичај чистити рогату марву, сељак наш често кад и коња свога очисти и то кад га

чисти, чисти га општом сламе или сена и то пред веће празнике, а о крави и вољу не ћу ништа ни да говорим. Но деда нас је покојни научио том у нашем газдинству, да је морало свако марвинче у нас бити очишћено и то сваки дан, био то коњ, крава, јуница или теле.

Ето ми кажемо за свинче, као да та животиња од природе већ воле блато и и нечистоћу, а деда је покојни говорио: „није истина, она воле чистоћу од свију“. За то се код нас купају свиње сваке недеље, у почетку цеђом, а за тим чистом водом: покушај и ти чинити тако, па ћеш се сам зачудити, кад видиш, како при једнаком гојењу свиња, окунано и чишћено до године нарасте двапута толико од некунаног и чишћеног. Ја сам то искусио и увидио. Кад се рани бравац у тесном свињцу, не помаже му давати много ране само, него побриаути се и за добар свињац и чисто га треба држати; тада ће се брже уранити и мање ће зрна појести. Са марвом, сине мој, поступај човечно. То је створ нем, ништа не може да каже, али и она зна — ко јој је пријатељ, а ко непријатељ. Доброг и милоствивог домаћина марва воле и верно му служи, а рђавог и жестоког се боји и трпећи од њега батине, само га укорно погледи, као да хоће да каже: „И ти си ми човек! И ти имаш ума и душе!“ Истину ти кажем, унуче моје, не могу да гледам како ма какав безумник на зло употребљава своју власт над марвом, како је не рани не напоји у време, не очисти је, а треба да му ради више но што може, и при том је још грди, куне, туче по глави, очима и куда је дохвати. С тога се кад и-кад несретни створ ућуди, па ни с места ма је и убио, као да хоће тиме да каже немилостивом госи свом: туци колико

WWW.UNILIB.RS

хоћеш, — уби ме већ најбоље одмах, него да тако тиранишеш!“ Али Бог обично такове људе казни: помаче му кола, убогаљи се, — за то, што није умео поступати са марвинчетом. — И с тога љуби, синко, и брини се за своје животиње као за помоћнике у раду твом. Сваки дан пази и надгледај сваку животињу — да ли је здрава и има ли све што јој треба; умиљавај се њој, јер она то воле, поразговарај с њом, јер јој је мило, кад је газда викне ласкавом речи, премда не разуме твоје речи, али разуме доброту твоју, — ова ти се приближи, ниже те, значи, да те љуби. Камџија нек је у рукама слуге твога, али не на телу стоке и марве твоје, изузимајући ретке случајеве, у крајњој нужди. — Ја се увек возим без камџије како хоћу: брзо, — онда брзо, полако — онда полако; коњи знају мој глас и разуму — како хоћу да се возим: да ударим коња камџијом није ми у души. Кад се пењем на брег сићем с кола и пустићу коње лаганим кораком; попевши се до равнице, пустићу их да се издувају и на равници их потерам; за то никад није било код мене коња сићљиви или слабих на ногама. Догоди се и мени, да имам коња с мањом неваљалог; таквог ја продам, али никад не обманем купца, но му кажем напред каква је у њега мања и дам га јефтиније, да се купац не може на мене потужити и пожалити: обмана је — грех пред Богом и срамота пред људима.

Највише се треба бринути рани за марву, више него о лебу за самога себе; што више будеш имао хране, ти ћеш више држати марве, тим ћеш више имати ђубрета, тим више хлеба.

На паши држати марву није рђаво, али боље је држати у штали целу годину, пуштајући је кад-и-кад да се проигра на поље. Онда стока не расипа драгоцено за тежака — ђубре, и од свег стада остаје ти ђубре код куће, а летње је ђубре — двапута боље од зимскога. Остане ти за лето доста сухе хране и ту помешај са свежом, пола провенутом детелином и подај марви: марва ће ти бити сита и здрава, и сво ђубре остаје ти код куће, не ће се расути по пашњацима и не ће пропасти онде готово без користи. А ђубре, то је данашње богатство. . . . Добро је рекао на ову изреку покојни наш свештеник Андријн Левицки, који је имао таково газдинство, да су шта више и спахије долазиле к њему да виде и да се науче. Дошла једанпут к њему господа баш за саму ту ствар и питају; каквим начином ви, молим вас, на 50. јутара да зарадите таково богатство и да стечете такав иметак? А он их је узео под руку, довео у марвену авлију, у којој је била дубока, патосана камевом јама за ђубре, покаже је и каже: „Видите, господо, ето одкуда добивам злато, чисто чистацко злато!“ То и теби кажем: ђубре је злато! Побрини се за ђубре и свим га силама умножи, пази само да га мало немаш. (Наставиће се).

ДУЖИНА ЧОВЕЧИЈЕГ ВЕКА У ПРВОБИТНОМ СВЕТУ.

С рускога превео: Р. Ст. С. Илкић, учитељ.

(Свршетак).

Сами и најпростији услови за човечији живот захтевали су, да човек онако дуго-

вечан буде у допотопном свету. Ради тога, да би човек живео на земљи, завладао над

створењима, набављао себи храну и одело, заштићавао себе од сунчане жеге и зимње студени, од буре, кише и ветровâ, од нападаја дивљих зверова, од уједа отровних змија и многих других прилика и неприлика, потребно му је отширно познавање природе и њених ствари, потребно му је многогодишње посматрање различитих појава и сила њених; потребно му је много пута поновити пажњу и опите да би могао сазнати и пронаћи на пр. сакривене изворе водâ и да би је могао имати свугде где год се настани; да би сазнао употребу и важност ватре, да обиталиште не мањкају светлошћу, али да су зато ипак сачувана од зиме и кише и других непогода, да се пронађу оруђа помоћу којих би се покретали и преносили терети, разбијала чврста тела, попили и ковали метали, зготовило камење за млево житних зрна, начиниле жице, затим, да би се уткале и од њих начинило платно а од њега одело и т. д. и т. д. Да би се подмирили сви неопходно нужни услови потреба и удобности човечијих, нужно је врло много проналазака, које је Бог оставио разуму човечијем и упражнењу снага његових. Ми данашњим даном располажемо са безбројним благом човечијег искуства, откривења, проналазака и то сво благо наследили смо од наших предака и користимо се њиме, ма да се нимало не потрудисмо на проналасцима његовим па и не помишљамо, како је то све скупо стало проналазаче. Али у првобитном свету свега овога није било; тада се морао човек јако трудити, да нешто дозна. — морао је на све пазити, да би могао нешто открити и пронаћи, — морао је сам испитивати, да би ми и најмање допринео олакшању својих трудова. Човек није створен и послан на земљу да на њој вечито живи номадским начином

живота, у незнању као дивљи народи и у непознавању природе која га окружује, као неразумна животиња; он је створен да живи на земљи у добро уређеној породици и друштву, да познаје природу и да влада њоме, да испитује законе, снаге и производе њене, и, да их управља напредку и срећи свога живота. Шта би било тада са човеком и опште са првобитним човечанством, да је и онда као данас, живот човечији трајао неколико деценија и када би 60-годишњи предак који од својих предака није ништа добио из области животног искуства и проналазака, умирао неостављајући такође ништа у наслеђство својим незрелим и неискусним потомцима? . . . Прошле би хиљаде годинâ и човек се неби одмакао од простог пастирског (номадског) стања живота, начим неби ироширио уски круг свога искуства, неби постао разумни власник природе, него би остао слуга њених стихија и снага! Историја неких народа потврђује ову претпоставку: на земном шару има народа, који при садашњој дужини века човечијега будући отуђени од опште историје човечијег живота и човечанских успеха у области знања и проналазака, у току хиљада година остају у грубом стању, у дивјаштву, у незнању и полуживотињском начину живота, а од куда то? По највише отуда, што су они у погледу познавања и уређења живота сами себи остављени, изгубивши или недобивши део наслеђства из опште благајнице човечанскога искуства; а међутим, живот човечији је данашњим даном кратак, тако, да када човек доспе до оног доба (од 30-50 год.) када би се својим крпким расуђивањем најбоље могао удубити у познавање и испитивање природе, тада му се не приметно приближује доба старости,

www.ivanivb.rs

У Н И В Е Р З И Т Е Т К Л А С И Ф И К А Ц И О Н А

снаге изнемогну, наступа немоћ за рад и болести, и он — умире, не умноживши сиромашне проналаске својих прадедова и не оставивши потомству своје мудрости и искуства стеченог сопственом пажњом и трудом. Данашњим даном, из образованог друштва човек од 20 година, без по муке може да има читаву благајницу искуствâ и знања, над којим се, док их није пронашао, трудио ум човечански свих времена и народа хиљадама година, — он се може без размишљавања и труда користити свима угодностима добро уређенога живота, не схваћајући цену многих, самих најбитнијих и најнужнијих за живот стари и проналазака. Али са каквим је знањем могао располагати човек не од 20 ни 100 па ни од 200 и више година у првобитном свету, када се тек онда и започињала историја познавања, искуства и откривења? Зарад тога, да би човек могао преносити и возити различите тежине, потребна су кола и остале нужне справе, са којима се потомци по наслеђству служе, као са врло обичним и незнатним стварима; али колико је требало размишљавања, смотрености, искуства и година мудроме предку, да измисли и потпуно удеси једна таква кола: ? ... Ради тога, да у обиталишту нашем буде довољно светлости а да нам при томе зима и остали вредних утицаји природних стихија не сметају, потребна је каква провидна ствар као што је стакло, и ми данас без икакве муке и труда употребљавамо стакло и не обраћајући пажњу на врло велику важност његову; али колико годишњег живота и умнога труда требаше првобитноме човеку да би добио стакло?! ... За заједнички живот употреба огња, исто је то, што и вода за живот и за хранење тела, па — имали данас човека који би умео барем колико-толико да оцени важност

открића тога срества, помоћу којег смо у стању произвести огњ на сваком месту и у свако доба? Али у своје време бејаше потребна пажња и велики труд испитивања и много времена ради тога, да се пронађе да огња има у кремену и дрвету и да се пронађе начин, којим би га произвели, кад год нам је потреба као на пр. ударом кремена о кремен или гвожђа о камен или трењем дрвета о дрво и т. д. Када су људи пажљиво проценили, вредност свију проналазака, којима се данашњим даном у општем животу служимо, и када увидеше колико је ради свега тога мудрости и труда потребно било од стране првих проналазача, у побожном признавању заслуга уму — првобитних људи — који је то све био у стању произвести, а сами не схваћајући суштину дела, тврдите, да су прве становнике ове земље сами богови учили на невине удобности овога земаљскога живота. Не, нису богови свему томе учили првобитне људе, него Господ Бог Који је саздао свет и човека, и Који му је даровао и чувао дуг век, да би човек сам, делањем свог сопственог разума уз припомоћ многогодишњег искуства, путем многих опита и пажње долазио до познавања ствари, које су неопходно нужне и корисне за удобан и добро уређени живот. И колико је год потребнији био дуг живот првобитним људима у таквом стању, јер они започињаху историју познавања природе и животних проналазака човечијих, у толико је и Промисао Божији давао, те им је живот могао тако дугачак бити; на основу свега реченога, и на основу тадањег стања човечанства, морали су први — до потопни људи — најдуже живети. После тога, по мери постепенога обогаћавања човечијег разума и живота најнужнијим знањем и проналасцима, Господ није нашао

за потребно, да човечији живот и на даље остане у првобитној дужини својој, него је допустио, да се постепено скраћује. И ето видимо, да већ после зидања куле вавилонске, када је род људски снабдевен био са потребним знањем и искуством за живот, могао се са том тековином без шкоде себи у сваком погледу развићи по целом земљиним шару, да завлада земљом, и да уреди живот на све могуће начине, тада је и живот човечији Промисао Господњи сузио у оне пределе, који су са једном стотином пролазили пределе сталне дужине нашега века; и дужина живота и јединства језика и јединство општежића рода људскога, све те чињенице подједнако потребне бејашу за основне успехе човечанства у делу познавања и прилагођавања истих општежићу; али се завршило време те свесветске школе, учињен би крај и општежићу човечанском, — а уједно је смањена и дужина века његовог. Па зар не лежи исти тај закон Промисла Божијег о добром уређењу живота човечијег у основи и ове појаве, што свако образовано доба и сваки образован човек (почевши од Мојсеја и царства египћанског па до данашњег дана) имађаше па и данас има најкраћи век? Што се више знања и искуства у наслеђство добија од прошлих времена у толико се мање времена добија за сопствени труд на делу познавања и искуствености. . . .

Када је дужина века првобитних људи потребна и корисна била за њихов спољашњи и телесни живот, то им је иста дужина — коју им Промисао Господњи штедро одржавао — још потребнија била за благо духовнога живота, као средство, да се лакше сачува вера у Божанска обећања односно спасења људи, зарад лакшега предавања — од предака и вајдаљем по-

томству — предања о Божијем завету са човеком, о судовима и оправдањима Божијима у судби света и човека, о правим путевима и средствима ради служења и угађања човечијег Богу. У допотопном и послепотопном свету, до Аврамовог изабрања, не бејаше ни писаног закона ни изобиља у особеним Божијим опкривењима, па ни учитеља — пророка, као што свега тога после бејаше, дуг живот људски бејаше право и најверније средство у служби Промисла Божијег, да се у роду људском одржи истинито Богопоштовање, да се сачува истинита вера у спасоносна обећања и да предци потомство своје васпитају по правилима моралног и добродетељног живота. До потопа бејаше 10 колена а од потопа до Авраама бејаше такође 10 колена; да посмотримо сада, које је поколење могао доживети родоначелник при онакој дужини века човечијег? На пр. први човек којег је Бог створио и који бејаше претставник великих судба Божијих односно света и човека, који је говорио с Богом као син са оцем својим, који бејаше преставник првобитнога завета ствари у стању невиности, и другога завета благодати у стању пада и васкрснућа, који је из искуства знао за благо, које човек добија, када се вољи Божијој покорава, и зло које га сустиже, када се противи вољи Створитељевој, који је чуо из самих Божијих уста проклетство гњева и утеху милости и благодати, који бејаше становник и изгнаник рајски, који је видео и чуо страшну пресуду Божију над првим сином својим и првим човекоубијцом, — тај највећи од свију и најсмернији од свију људи, који бејаше удеоничар благајнице првобитне мудрости, живео је 930 година и лично је говорио са четири

колена потомства свога¹⁾. Никакви мртви споменици и никакве књиге људске нису у стању заменити живу беседу, са таквим човеком, о познавању воље Божије, о изучавању правога Богопоштовања и увељења живе вере у обећано спасење. Чији савети могу бити убедљивији од савета овога човека, пред чијим се пажљивим оком извршио преврат сопствене судбе и судбе четири своја поколења и који, да би потврдио своје савете, имао се једино позвати на своју сопствену судбу и судбу праведнога Авеља те грешнога Каина? Милелеил који се лично разговарао са Адамом, умро је тада 1690 г.), када је Ноју (рођ. 1656 г.), последњем патријарху у допотном свету и уједно првом после потопа, било 34 године. На тај начин су последњи људи пред потопом слушали повест о постању света, о невином стању човека, о његовом паду и подигнућу, о његовом разговору с Богом и т. д. и т. д., из уста онога човека, који је сам говорио са Адамом. Ово благо које је Адам о божанској истини чувао, могло је прећи на Ноја и савременике његове преко јединог Малелеила. На који начин и којим би се среством могло верније сачувати и свежије и живље предати потомству ово важно предање? Ноје бејаше чувар првобитних предања о светој истини за последњим светом, по Божијем откривењу бејаше он проповедник покајања допотопном свету, сведок страшнога потреса овога света и истребљења нечастивих потопом, претставник обновљенога завета Божијег са људима и новог благослова датог свету и човеку, — он је живео 350 година после потопа (умро 2602 г.) и видео, је својим очима такође четири поколења у своме

¹⁾ Сип — син, Енос — унук, Кајинан — праунук Малелеил — прапраунук; Малелеил, имађаше 135 година, када је Адам умро.

потомству²⁾. Син, који је рођен пре потопа и који бејаше сведок великих догађаја и суда Божијега над човечанством, прејамник, свих првобитних предања и светих истина, из уста својега оца, умире на неколико година (2458 г.) пред смешу и разделење језика и народа (која бејаше после 2787 г.). Евер који је са Симом говорио умро је 3157 г.) после расејања људи, на неколико година до Нахора (рођ. 3179 год.), који бејаше деда Авраамов. На тај начин су људи за доба зидања куле вавилонске знали св. предање о откривеној науци и откривеном Богопоштовању и о казни људи за њихово неваљалство, само из других уста од потопа, од тада и бејаше код њих врло живо предање о предстојећем расејању људи по лицу земље на основу Нојевог пророчанства. (Быт. 11. 4.). Доба Авраамово ово све зна из четвртних уста. Како на близу стоје ови прејамници по живоме предању из уста једнога поколења у уста другога, ма да су по времену јако удаљени. Поред онаковог дугог живота, на 3000 година долази седам — осам живих и непосредних прејамника! Како то важно бејаше гледе чувања истине и Богопоштовања при тадашњем местном и друштвеном јединству целог рода људског! Дужина века човечијег скраћује се према приближавању човечанства ка оним временима, у којима се појавила потреба на засебна откривења Божија у изабраном роду Авраамовом и обратно — појавила се потреба, да се изабере засебно племе, које ће у изворној чистоти чувати стара и примати нова откривења и обећања тада, када у оскудици дугога века оскудовало буде и предање о истини и, када се усљед тога изгубила буде права истина.

У Сомбору 3. маја 1895. г.

„Воскресное чтение“.

²⁾ Сим и браћа му: Арфаксад, Кајинан и Сала.

ПИСМА ИЗ ТАВНИЦЕ.

Пише својему куму Д. К., богослову: **Ненад.**

(Наставак).

в) **Побожност и молитва.**

Вјеру у Бога, љубав према Њему и ближњим, засвједочава печат побожности. Ко нема вјере ни страха божијега у срцу своје; ко не љуби Бога и ближњега, тачнијем вршењем божијих заповијести: нема ни печата побожности, и обратно: ко се не обучава у побожности, свједочи, да нема ни вјере, ни љубави, нити наде. А ко нема: вјере, љубави и наде, живи само тијелом без духа; живи само за овај свијет. И, као што се восак топи од врућине ватре, тако га нестаје испред божијега лица; као дим исчезава; јер тијело умире с онијем што је свјетско, видљиво и пропадљиво; а ко то има, тај живи вјечно.

„Велика је тајна побожности“¹⁾ — рекао је св. апостол Павао: Побоност, као врлина и печат хришћанске вјере, љубави и наде, без разлике је потребна свакоме хришћанину; јер се у њој најбоље огледа карактер науке божијега Сина, нашега Спаса Исуса Христа. Јер је Он, који је свијету своју науку, по вољи Оца небеснога, открио, свакад на себи имао јасан печат — знак побожности, било у науци, било у молитви, било у опхођењу с људима, било у самоћи. Шта више, Он је био побожно расположен и онда, кад су Га непријатељи Његове св. науке, а за грјехове цијелога свијета, на крет разапинали, и, у својој побожности и мирноћи духа, трпећи најгрозније муке — молио свога Оца небеснога, да им опрости, јер чине по незнању²⁾.

Па кад се побоност тражи од сваког хришћанина као пошљедоватеља Христове науке, то онда у коликој ли се мјери она изнуђавати има од свештеника, који је овлашћен и позван да и друге учи јеванђелској науци и да им у свему служи за углед? Јер много навлаче примјери (*Verba docent, exempla trahunt* — ријечи уче, примјери навлаче), без обзира на каквоћу, и простијех људи просте и неке људе, а камо ли примјери свештеника, који, као што народ вели: „држе свето еванђелије“ у рукама, који су, на име по звању и положају свакад у очима народа?

¹⁾ I. Тим. III, 6.²⁾ Лука XXII, 34.; срв. Рим. XV, 3.; Псл. LXIX, 9.; Мат. XXVI, 39.

Ако свештеник, који учи људе и предаје им тајне кроз свештене радње, ради њихова оправдања и спасења, није скроз проникнут *побожношћу* у свему што ради и свакад на свакоме мјесту, то како ће моћи захтијевати од повјеренијех му људи, као апостол Павао, чији је напљедник сваки свештеник и чији треба да буде. „Угледајте се на мене, браћо“³⁾. Како ће, на име, научити људе да буду *побожни*, поштени, и добри онај, који за то, што је добио свештенство, односно већи степен у црквеној служби или кроз неке махинације или помоћу нечије протекције — мисли да смије гријешити, па се надме? Може ли дакле такви, који тијем показује човјекољубље божије за узрок својих грјехова, као што обично и говоре они, који немају *побоности* па живот свој немарно проводе⁴⁾, бити од користи људима? Није ли такав дошао међу људе, као што вук долази међу овце, не на корист него на штету божије цркве? И није ли се очито одрекао Бога сваки, који нема побожности? јер је побоност пошљедица божијега страха у срцу, а страх долази кроз вјеру, јер ко не вјерује, он се и не боји; дакле: *не живи побожно*.

Шта мислиш, да ли ће се ко наћи да се угледа на таковог свештеника, ако се који, на жалост, нађе, и какве су пошљедице таког угледања? Дабогме, биће их више који ће му подражавати, чинећи све, и још више, шта и он чини. Јер већ многи говоре и у нас (што се не давно није могло међу нама чути), што си и ти могао кад чути: „кад то и то чини калуђер. (Амо, гдје још није стигла организација парохија, амо на крају, пароси су калуђери!) или поп свјештеник, — који држи у рукама еванђелије, чинићу и ја; бели, ни мене Бог неће убити мимо њега!“ — А пошљедице тога безумља носе дотични као да оне од природе долазе. Тешко ономе свештенику, у чијој парохији тако стану говорити на сва уста безумни људи, који су, остављани увијек без поучења, без духовне

³⁾ Филип. III, 17.; IV, 9.; ср. I. Кор. IV, 16.; 1.; I Сол. V, 6.⁴⁾ О свешт. књ. IV, Јов. Злат. гл. 1. Срп. прев. Јов. Петр. Нови Сад 1894.

хране од стране свога свештеника, ако им даш прилику, да ма и за најмање ствари стану говорити о теби ружно, — исто као козе кад им чобан пружи слану руку, па се за њим драже и квекећу!

Знајући блажени Павао, да је *побожности велика штедривина са задовољством*¹⁾, он савјетује своме ученику Тимотеју да буде побожан, кад му каже у својој посланици: „Обучавај се у побожности“²⁾.

Побожан свештеник, не само да се неће упустити ни у какво рђаво дјело, које би му могло у многоме нашкодити, него ће такав, шта више, прикрити евентуалне своје грјешке, учињене по човјечијој слабости, и отклонити од себе сваку неваљалу помисао својијех покваренијех парохијана; јер је побожност најјача обрана против онијех, који зло мисле и говоре. Такав ће свештеник, не само остати дошљедан свога узвишенога позива и дужности у очима својих парохијана и онијех, који нијесу од *овога дома*, — него ће стећи и времена и вјечна добра, по ријечима светога апостола Павла: „Побожност је корисна за свашто, имајући обећање живота садашњег и онога који иде“³⁾.

Много налазимо примјера у св. Писму и списима св. отаца и учитеља православља, гдје се безусловно захтијева од свештеника врлина *побожности*, обзиром на саму суштину и цијелу свештеничку службу. Између многијех, ја ћу овдје поменути само неколика примјера.

Архијереј, кад поставља на службу свештеничку, захтијева од дотичнога да се дневи и ноћи учи закону божјему, и вели: „Нека радња твоја буде учити се у закону Господњем дан и ноћ, и заповијестима прехвалнијех апостола и правилима св. отаца, који су се скупљали на седам васељенских сабора . . . Ће вагда не извире, не зове се извор. Тако ни свештеник, који нема дјела (добријех), не може се с правом звати свештеник, нити је достојан свештеничког имена ни части. Плата се не даје по ријечима, но по дјелима. А зна Бог колико можемо радити, а колико, будући лијени, не радимо“⁴⁾. Псалмопјевац вели: „Уклони се од зла и чини добро“⁵⁾. А св. Григорије Богослов у једном свом слову,

поред осталог вели: „Од онога, коме се да и заповједи, да учи друге добродјетељи, тражи се, не само, да нема никакве мане, него да се он одликује добријем дјелима“. — У књизи „Побожности калтхъ“, заповиједа се свештенику, да показује добро владање по примјерима светијех; да се труди да стече љубав, кротост, цјеломудреност, пошћење, трозвеност; да се уздржава од сваке страсти⁶⁾. Апостол Павао у својој посланици свјетује Коринћанима овако: „Никакво ни у чему не дајте спотицање, да се служба не куди; него у свему покажите се као слуге божје“⁷⁾. Св. Јован Златоусти, тумачећи ријечи ап. Павла: „бјегај од грјеха, а гони (твори) правду“, говори: „Да буде опште правило за све и углед за добродјетелъ чистоћа твога живота, који је пред очима свију, као неки примјер, у коме је све, што је добро, и који удесно даје углед онима, који желе да усвоје нешто од оног добра које у њему налазе“.

По томе, видиш ли, да су свештеници, слуге божјега винограда, на које се и односе горње ријечи блаженога Павла, а јасно расту-мачене златнијем устима св. Јована Златоустог, *дужни показивати сваку крошост својим људима*⁸⁾, и учити их јеванђелској науци дању и ноћу; не дајући себи никад ни мало одмора, са сваком *понижношћу и крошошћу, с штељем у љубави*⁹⁾. А за то им обећаје Господ „дио њихов који траје до вијека, јер он зна дане безазленијех“¹⁰⁾.

А с друге стране нека те свакад руководи у побожности божје обећање, да ћеш за дјела добра примити *вијенац правде*, који ће ти дати Господ праведни судија у дан када се јави¹¹⁾. Нека те руководи убијеђење, да си ти, драги куме мој, чим си постављен за људе на службу к Богу, да приносиш даре и жртве за грјехове¹²⁾ дужан давати рачуна не само за себе, него и за све људе, које учиш и управљаш к спасењу, судији свију, Богу. Знај добро, да ће „сјекира погубљења“ најприје пасти на твој врат, ако се ма и једна овчица изгуби из твога тора због твога немара или неваљалијех примјера¹³⁾.

⁶⁾ Побч. калт, стр. 3.

⁷⁾ П. Кор. VI, 3, 4.

⁸⁾ Тит. III, 2.

⁹⁾ Ефесц. IV, 2.

¹⁰⁾ Псал. XXXVII, 18, 19.

¹¹⁾ П. Тим. IV, 8.

¹²⁾ Јевр. V, 1.

¹³⁾ Језек. IX, 6.; срив. Јер. XXV, 29.; I Петр. IV 17

¹⁾ I Тимот. III, 16.

²⁾ Тамо IV, 7.

³⁾ Тамо. 8.

⁴⁾ Побч. калтхъ, стр. 1. и 8.

⁵⁾ Псал. XXXIII, 37.

Не смећући никад с ума, да ће се сваки најмањи назвати у царству небескоме¹⁾, који ричеју, дјелом или примјером буде узрок, да други друкчије науче, него како заповиједа Бог у закону своме, и имајући пред собом дјела пастира и учитеља словеснога стада Христова првијех вијекова, који су управо били правила вјере, угледи кротости, учитељи побожности, умјерености, скромности, смирености, учтивости, достојанствености, дошљедности и сваке чистоће, — нећеш одступити од дједа закона, од *праве хришћанске побожности*; не ћеш пустити превласти никаквијем неваљалијем помислима, жељама, ни дјелима.

Из разлога тога, желећи да свакад будеш кадар затиснути туђа уста *лажи и клевета истином својих добрих дјела*, молећи препоручујем ти, да још унапријед неуморно гајиш у себи врлину *побожности*, и да се у њој добро утврдиш, како те не би никад могла од ње одвратити никаква *ђаволска сила*, ни изнутра ни с поља, кад будеш раденик у божјему винограду.

Вјеру, бојање Бога, побожност, крунише молитва. Она је пошљедица вјере, страха божјега и побожности. Човјек, вјерујући у Бога, од кога се надам запста примити плату за дјела: за дјела, на име, добра, живот вјечни; а за дјела рђава, муке вјечне: моли се Богу, своме Творцу, Оцу небесноме, да му дарује снагу своје благодати, ради напредовања у добру, да се спасе, чинећи дјела по закону.

Молитва је најјача сила коју човјек има у власти. Она је за то свакоме потребна, а ономе који је позван да васпитава народ у религији, јесте и преко потребна као и сваки добри примјер. Јер за васпитање у религији нема бољега средства ни јачега оружја, од *молитве и примјера*. Обоје ово, као неопходне врлине, уз остале, тражи се од свештеника. Молитва је, на име, потребнија за свештеника и с тога, јер је већи дио његова рада спојен с молитвом, т. ј. врши се кроз молитву, а с њом ваља и другијем да буде за примјер. Свештеник који се прилежно и често Богу моли, даје добар углед својим људима, а особито својој породици, а она, научена од њега, помаже му за науку другијех, сусједних породица, јер се и на њу, као „свештеникову кућну чељад“, у свему оне много угледају, на

¹⁾ Мат. V, 19.

основу разлога. Молитва је преко потребна и за све људе. А за ову потребу су хришћани знали свију вијекова до данас. И за то су се молили Богу свакад а нарочито ако су бивали кад у каквој биједи или нужди.

Св. Јован Златоусти у једноме слову о молитви говори: „Као год што је ово наше тијело, које је од земље створено, у осуетву душе смрдљиво и гадно: таква је и душа, која се не труди за молитву и не кријепи њоме, т. ј. мртва, жалосна и злосмрадна. И треба знати, да је грче а гадније од сваке смрти кад се ко лишава молитве. Добро нас о томе учи велики пророк Данило, кад каже, да је боље и умријети, него кад је вријеме лишити се молитве.

И сам Спаситељ Исус Христос казао је потребу молитве, ушљед чега је научио своје ученике како ће се молити Богу²⁾. Он им је рекао: „Иштите, и даће вам се; тражите, и наћи ћете; куцајте и отвориће вам се. Јер сваки који иште, прима; и који тражи, налази; и који куца отвориће му се“³⁾.

И свети Павао вели: „Сваком молитвом и молењем молите се Богу духом без престанка“⁴⁾. А, казујући да се сам заузима и моли, да Бог, Отац славе, дарује духа премудрости свима који узвјерују, говори у својој посланици овако: „Не престајем спомињати вас у својим молитвама“⁵⁾. Тимотеју пак заповиједа, да настоји, да се чине молитве за све људе, за царе и за све који су у власти, да им Бог да тихи и мирни живот⁶⁾. Колошане опет моли, да се и они за њега и остале, који проповиједају јеванђеље, Богу моле, да им Бог отвори „врата ричежи да проповиједају Христову тајну“⁷⁾. Свети апостол Петар у својој посланици вели: „Будите дакле мудри и тријезни у молитвама“⁸⁾. А у дјелима светих апостола читамо, да се црква моли за њега (Петра), кад је био затворен у тамницу: „А црква мољаше се за њега Богу без престанка“⁹⁾.

Молитве с тврдом вјером и надом на Бога, а које излазе од чистих срца, Бог прима, те по томе оне су у стању и чуда да чине, о чему

²⁾ Мат. VI, 9.; Лука XI, 2.

³⁾ Мат. VII, 7. 8.

⁴⁾ Ефесц. VI, 18.

⁵⁾ Тамо I, 16.

⁶⁾ I Тимот. II, 1. 2.

⁷⁾ Колош. IV, 2. 3.

⁸⁾ I Петр. IV, 7.

⁹⁾ Дјела ап. XII, 5.

видимо много примјера у св. Писму и старога и новога завјета. Шта више, молитвом се и мртви оживљавају¹⁾.

А што се тиче мјеста, на ком треба свршавати молитву, и времена, кад је треба свршавати, о томе лијепо говори св. Јован Златоусти овако: „Бе ти био да био, свуда можеш начинити жртвеник; покажи само добру вољу и не ће ти сметати ни мјесто ни вријеме; па ако ти и не клекнеш на кољена, нити се станеш бити у прси и не подигнеш руке к небу, но само покажеш готовост своје душе на то, учинићеш све, што је за молитву потребно. Жена може сједећи с преслицом или ткајући, погледати умом на небо, и призвати Бога у помоћ; човјек може, кад излази на тржиште, или куд му драго иде, свршавати усрдне молитве; други, сједећи у свом дућану, може мислити на Бога; слуга, ако му није могуће отићи у цркву, може се молити Богу кад што купује, кад иде на више, или кад силази доле и кад ради у кујни. Бог се не гнуша мјестом. Он само милује добро срце и добру душу²⁾.

Мени је молитва много чинила, особито најпрвијех дана мога тамновања. Она ми је, на име, била, као што веле црквени учитељи: св. Јован Златоусти, Јован Љествичник и блажени Августин, права храна, лијек, моћ и живот за душу. А њом се и данас баш највише забављам и тјешим, тражећи у њој одушка својим боловима, својој грозној тузи и великој невољи у овој мрачној пештери; јер се сјећам често ријечи св. апостола Јакова, који овако вели: „Мучи ли се ко међу вама, нека се моли Богу“³⁾.

Ја сам свакад тврдо вјеровао у моћ молитве, научен ријечима и примјерима својих побожних родитеља, који, од када их ја памтим, увијек се Богу моле сваки дан јутром и вечером у својој кући, а и преко дана, и ноћи кад се пробуде из сна, чешће помену име Господње с уздахом из душе (Отац ми је — Бог да му даде вјечни покој — 14. септембра 1891. умро, а мајка се и данас редовно држи свога свагдашњег обичаја у мољењу Богу!) Тако је то било од прије у свијем кућама побожних хришћана у Херцеговини. А, у ово новије доба, кад се поче скидати

с очију вео таме незнања, онога бива старинског, и глупости пред корацима просвјете, научности; када се, опрости Боже, јер „не кѣдатъ что ткоратъ“, почесмо по примјерима четвороножнијех мајмуна угледати на „ине, иже не ѣтъ ш дѣра игѣ“, — на много мјеста у кућама наших сељака, како видим „на граху“, нестало је „повседневнаго“ мољења и побожнога размишљања о Богу, — јер су изумрли стари „дивљаци“, а млађарија, хранећи се наукама, зна (?) кад је вријеме молитава. О варошкијем хришћанима не треба много ријечи. Многи су се већ далеко горе узвисили са знањем, па, знајући (?) не посте ни „часнијех поста!“ а камо ли да се моле Богу!). Знао сам да је снага молитве непобједима. Али сам се најбоље овдје увјерио о дјелу срдачне молитве. Увјерио сам се, на име, да ће човјек примити све, што иште у молитви, вјерујући, као што каже св. Писмо: „И све што иштете у молитви вјерујући, добићете“⁴⁾.

За то ево једнога доказа. Сједио сам сам у тамници. Тешко и претешко било ми је самом. Чинило ми се, на име, да је пала читава зграда, у којој је при земљи моја тамница, мени на врат. Тјесноћа, мрак, влага, смрад, загушљивост тамнице, све је ту. Ох, не могу ти ни издалека представити слику моје куће, мојега јада, моје грозне туге, — а желим да је никад не познаш. Али сам утјехе тражио одмах у молитви. Молио сам, на име, пресвету Матер Богородицу, које се баш сјутра дан светковао празник Рођења Њезина (8. септембра), да умоли свога Сина и Бога нашега Исуса Христа, да ме барем ујеши тијем, што би ми дошао у друштво још неки окривљеник. Наравно, оваково мољење, по себи је грјешно, јер је боље да се мучи један него два. Али треба оставити деведесет и девет оваца докле се не нађе изгубљена овца — стога⁵⁾. Готов сам већ био да полудим или да напречац свиснем од туге. На један пут, када се већ нијесам могао држати клечећи на кољенима ни с мјеста макнути, отворе се гвоздена врата тамнице, кроз која униђе к мени неки стар човјек, дуга стаса, дуга лица и мршава, јагодица испалијех, очи утонулијех у главу а над њима велике сједе вјеће, — а по томе се врата опет затворе и закључају. Био је то врло скроман

¹⁾ 3. књ. о цар. XVII, 21.; 4. књ. о цар. IV, 33.—35; Дјел. апост. IX, 40.

²⁾ Бесједа св. Јов. Злат. о Ани IV. стр. 82. 83.

³⁾ Јаков V, 19.

⁴⁾ Мат. XXI, 22.; VII, 7.; Мар. XI, 24.; Лука XI, 9.; Јак. V, 16.; I, Јов. III, 22.; V, 14.

⁵⁾ Мат. XVIII, 11. 12. 13.

старац, који ми је доласком својим у тамницу, заиста живот спасао, а стајао је са мном у тамници само 10 дана. Ја то, на име, приписујем својој срдачној молитви. Пошље овога, навикнут више у мраку тамничком, било ми је лакше тамновати.

Еле, видиш ли, молитва је заиста свакоме потребна. За то се упражњавај тој врлини. Учи своје склоности вољу, да се молиш Богу докле си још млад, јер то, као и остало, последице све запетије иде. Немој никад одступити од *побожности* нити изоставити *молитву*, знајући да је побожност корисна за свашто и молитве моћ велика, која може учинити и вода из камена да потече и воде морске и ријечне да пресуше¹⁾;

¹⁾ 2. књ. Мој. XIV, 15.; XXI, 17.; I, 6.; 4. књ. о цар. II, 14.

да се сунце заустави и натраг поврне²⁾; затворити небеса и кишу зауставити да не пада³⁾, и т. д. — А по томе она може и из тамнице избавити и разрушивши њене зидове и сва врата и свезавши руке и језик непријатеља спасења — ђавола, који на гријех наводи, — у палату спасења увести.

Чини молитве, дакле, и мољења, а и ја се молим, да те Бог очува тамничкијех окова, какве ја сносим.

Молитава свију светијех ограда против ненавидјашчих тја свакад тебе чувала!

Прими поздрав: „Христос воскрес!“

²⁾ Ис. Навин X, 13. 14.; Исаија XXXVIII, 8.

³⁾ 3. књ. о цар. XVIII, 41—45; Јак. V, 17.

[Наставиће се].

ПРОПОВИЈЕД.

Говорио **Јован Новаковић** срп. прав. свештеник у Градаццу на дан црквене славе 20. јула 1895.

Побожни христјани, драга браћо!

Данас ова наша св. мати црква слави успомену оног дана, када је она благодаћу светог Духа освећена и посвећена у част и заштиту великом Божијем угоднику и данашњем слављенику светом пророку Илији, а освећењем тим постала је дом Божији, добивши благодатну силу и моћ, да може нас еванђелском свјетлости руководити путем праве среће и напредка на овоме свијету и вјечном блаженом животу на небу. — Данашња слава и свечаност, јест слава сваког побожног христјанина и правог србина ове општине и парохије; јер на данашњи дан можемо се сјетити многих успомена из наше сјајне и тужне прошлости. — Сваки од нас са радосћу сјећа се и спомиње красне цркве и манастире, који су блистали у славно доба Немањина; али опет морамо се са тугом сјећати и оних времена, када Србин бјеше потиштен са свију страна нехришћанском варварском најездом, којој српска црква, часни крет и вјера православна бијаше највећи трун у оку. — Можемо се данас сјетити оних дана, када не бјеше слободно велељепне храмове подизати и свету вјеру православну исповиједати; али нека је највећа слава и благодарност свемогућем и праведном Богу творцу и промислиоцу нашем и патријотичном и јуначком држању и пожртвовању

наших прађедовâ, опет смо се у лијепом народном ерпском имену одржали и свету вјеру православну очували, и данас у здрављу нашег премилостивог Императора и краља Фрање Јосипа I. и Његових високих власти, уживамо слободу у нашем вјеронсповиједању и можемо слободно подизати колико хоћемо храмовâ са високим кубетима и миловучним звонима, да нам наше вјереке осјећаје буде и да опомињу на поправку и покајање оне, који су забасали страпцутицом вјереке равнодушности и моралне покварености — Шта више, Његова царска милост иде нам на руку са знатном помоћи да можемо свете цркве пожељи дизати и украшавати, па онда како да се не би данас веселили и радовали, и зар ова данашња свечаност није наша слава и побједа, кад помислимо да је, може бити, било времена, када се ни мислило није да ће се у овом мјесту православна литурђија и српска пјесма појати?

Као што рекох, браћо, наш је народ претурио преко главе многе незгоде; али се је опет у својој светој вјери и закону одржао, а за то коме имадемо највише благодарити? Имадемо највише благодарити Богу, па онда нашој светој цркви и српској школи; јер у свима невољама, које смо прекужили, црква нам је увијек материнске утјехе и наде пружала. — Ријеч старца духовника у

www.државни.рс била је увијек мелем озлијеђеној души србиновој, а школа нам је опет будну народну свијест одржала и српско срце облагорођавала и челичила. — Знајући, браћо, од какве су нам важности црква и школа, за то треба да ове светиње своје подижемо, украшавамо и чврсто држимо. — Жалосно је кад се међу нама по гђекоји изрод нађе, који слабо мари за своју цркву и школу; а још је жалосније кад ове светиње погрђује и омаловажава и неврлада се као што Божији закон заповиједа и српски образ и поштење изискује.

Сад се обраћамо са неколико ријечи вама тежацима. — Браћо! Ви сте народ Божији, који са знојем лица земљу обрађује, поштено давајући „Богу Божије и Цару царево.“ — Ви благословеним радом вашим храните што но рекну „прва и мрва“ и Бог нам преко вас даје род и берићет, па као такви треба да се Бога бојите и да му се молите. — Да се владате по његовом св. закону чувајући се псовке, пијанства и љености. — Да неђељом и празником у цркву на молитву долазите и своје млађе шаљете, да се науче страху Божијем и свему оном, што је добро и поштено. — Ви сте синови јуначког рода и народа српског; јер ваши ђедови свету вјеру православну и своје светиње цркву и школу чврсто држаше и чуваше у свима изгодама и нама неповређено у аманет оставише. — Они се владаше поштено по Божијем закону, а ми данас, на жалост, изгледамо као изроди; јер како који дан, све се више одраћамо један од другога. — Мјесто слоге и љубави цијепамо се и раздиремо у неслогу, мржњу и пакост. — Постајемо све немарнији и млитавији према нашој светој вјери, цркви и школи. — Одајемо се што каквим неваљалим и непоштеним дјелима, која вријеђају Бога и ближњег и воде нас у пропаст и несрећу. — Ох! браћо, отворимо очи и освјестимо се. — Погледајмо свуда око нас гђе смо и како смо. — Погледајмо на друге народе, па све што видимо, да је поштено, добро и корисно, пригрлимо, а што неваља, одбацимо. А да узмогнемо разликовати добро од зла, треба нам школе и науке; јер без тога у данашње вријеме тешко нам је бродити и живити. — Давно су казали: „памет царује а снага кладе ваља“ а сада је баш по овој пословици вријеме наступило. — У данашње вријеме мач је захрђао и неспомиње се, већ школа и знање у свему

одличују и пут крче. — За то се сви народи натјечу, ко ће боље школе имати. — Што смо досад у просвети заостали иза другог образованог свијета, ми томе нијесмо криви били, него прилике, у којима смо се налазили. Узрок дакле нашој простоти и незнању био је у томе, што су прије код нас стајале на путу многе еметње, због којих се нијесмо смјели бавити науком, а нијесмо знали онда ни цијенити науку као данас. — Наши стари у том погледу нијесу имали среће као ми сада; јер они су мјесто школа и црква морали подизати душманима конаке и обрађивати беглуке, а ми смо се, хвала Богу и нашем цару ослободиоцу, данас опростили те биједи и сад треба да отворимо очи, те да што је више могуће принесемо жртве на олтар српској школи и просвети и да порадимо за бољу срећу и образовање нашег потомства.

Браћо моја! радујем се што вам овом свечаном приликом могу јавити, да су ваша дјеца која су уписана да неђељом и празником овамо на вјеронауку долазе, показала особиту вољу и дар за науком и ми би са неопростивим гријехом и клетвом у гроб легли, када се за времена не би пожурили и побринули за њихову срећу и образовање. — Наша овђе варошка црквено школска општина т. ј. трговци, видећи, да имадемо само у овој градачкој парохији до 200 сељачке дјеце и то красне, видите, дјеце, која у школу неиду нити се ко за њихово школовање брине а међу тим су у најљепшем добу за школу, одлучила је, ако Бог да, идуће године правити нову школу, која ће несамо својом солидности бар донекле одговарати времену и захтјевима педагогије, него која ће још имати толико простора, да се у њој могу и сељачка дјеца смјестити и учити, те у то име још прошле године разрезала је новац на варошчане добровољним уписом, и, већ почела привлачити камен и остали материјал за грађу.

Браћо! Ово је племенита и родољубива жеља и намјера наше овђе варошке црквене општине и тиче се среће и будућности свију нас а особито нашег српског сељачког сталежа; јер онда и наша тежачка дјеца имаће прилику, да науком и знањем свој ум просвете и срце облагороде; да се науче закону Божијем и да се васпитају у српском духу, па ћете онда од свога порода имати ваљене и поштене људе и добре

Србе. — Зато треба да сви сложено устанете и прегнете, те да у овом племенитом предузећу Општини помогнете, да се српска школа овђе направи. — Варошани су уписали новац за градњу школе, а вас тежаке позвали су, да им помогнете камен превући и остали материјал, што је за грађу нужан и потребан, а нека браћа, која осјећају за своју вјеру и народ и која имаду у себе српске крви, дошли су и привлачили, еј вала им и хвала им! а нека опет на жалост показаше се, да слабо маре за овај свети посао — Додуше, сада је вријеме од великог посла, али ако Бог да, док љетину обрадите, ја се уздам, да ће сваки брат Србин што је више могуће учинити помоћи, да се овђе што прије српска школа сагради.

Чујте, браћо, како нам каже велики српски пјесник и научењак Змај Јован — Он вели:

„Дижите школе дјеца вас моле,“

„Јер имали горег срама и стида“

„Нег' своје чеду недати вида;“

„Јер ево свјетлост свијету се спрема“

„А ваш да пород очију нема“.

Јест, браћо, као што мало прије рекох, ви нијесте имали среће и прилике да се научите, па за то сте и остали без умнијех очију т. ј. без знања; јер као год што се без вида не можемо слободно кретати, тако исто и без знања не можемо напредовати. — Дакле: „знање је свјетлост знање је моћ,“ па зато треба да бар свој пород упутимо на пут свјетлости и знања. — Доста нас је покривао мрачни облак глупости и простоте! Једном треба да га рашћерамо и да га макар са чела нашим синовима скинемо, а скинућемо га онда, ако будемо школе правили и нашу дјецу у школу давали. — Ви, браћо, мислите, да је сељачкој дјечи од Бога суђено да и она морају остати на селу да ору и копају и да од сељака не

може бити научен и образован човјек. Није тако. Колико ми имадемо научније и ваљаније људи, који су поникли из сељачког сталежа, па су се као научењаци или трговци прославили и своје народу од користи били. — Колико имаде ваше дјеце, која имаду особиту вољу и дар за науком, и кад би се школовала, могла би временом бити вриједни људи и срби и користити своје роду.

Завршујући овај мој говор, позивам вас, браћо, ријечима Змајевим. „Дижите школе, дјеца вас моле“

„Скини ми, бабо, с чела облаке,

„Недај ме, бабо, у просјаче!

„Не штеди бабо рад, добра мога,

„Смилуј се бабо, тако ти Бога!,

„Јер биће дана, ал неће среће,

„И биће људи, ал' срба не ће,

„Помози, бабо, помоћ' ћу и ја

„Да српско име јоште просија.“

Позивам вас, да овај глас топло прихватите српском срцу свом, те да што више уложите жртве и труда, да се овђе нова српска школа направи, и да своју дјецу у цркву и у школу шаљете; јер само на тај начин одржаћете се као српски народ у својој светој вјери православној; бићете достојни синови својих вриједних праћедова; Ваши синови биће онда поштени људи и добри срби, и ваше шћери биће вриједне српске матере, које ће свој пород васпитавати у страху Божијем и српском поштењу и родољубљу, а не у луксузу и моди, која иметак упропашћује и српски образ и поштење убија. — Само на тај начин, велим, можете се надати, да ће вас благослов Божији пратити у свима данима живота вашег, и да ће Благодатъ Господа нашегъ Иѣзи Хриѣта и љубокъ Бога Оца и причастіе вѣчатогъ Дѣха бити го кѣсли кали на кѣки — Амин.

ОСВЕЂЕЊЕ „КРАЕУГОЛНОГ“ КАМЕНА, ТЕМЕЉЦА,
као и цијеле основе, темеља, срп. прав. цркве у Бос. Дубици на
дан 30. априла 1895. и опис свечаности.

Варош Бос. Дубица, лежи на врло лијепој положају кристалне и врло здраве ријеке „Уне“, на подножју користоносне чувене и у срп. народ. пјесмама опјеване планине „Козаре“; испод које се тако звано „Поуње равно“, са својим убавим

и плодносим пољанама пружа! Мјесто и околина Б. Дубице по своје самом природном положају, мора сваког страног, а особито у овој струци, путника путописца — да очара и завара својом бајном и романтичном ласкавом

WWW.UNILIB.RS
природом! нарочито сада у мјесецу мају, када се је овако романтичан предјео обукао у своју најгиздавију одјећу!

Како данас лежи Б. Дубица, то мјесто није старо; стара варош Бос. Дубице, лежала је много ниже низ Уну на исток и главне линије (улице) су јој се протезале од Уне уз рјечицу „Моштаницу“ на југ правац манастир. Моштаница, који се налази у планини „Козари“ под чувеним козарским планинским висом „Медњак“. Боже мој! куда су се повосито уздизали лијепи домови српски велможка и властелина — туда су сада најбоље земље кошанице и оранице, становника садање Дубице! И данас се, орући налази којекакви зидина закопина огњишта, цигље и т. д.; особито се позна тврди пут (цеста), коју управо води у планину „Козару“ ман. Моштаница покрај рјечице Моштанице, која извире више манастира у пл. Козари, тече правац крај манастира и утјече у Уну ниже Дубице; и тај се пут не може обрађивати, јер је пун камена, пак је обрасто шипразима по највише црнијем трном и бодљикавом купином, пак служи као добра живица и означава земље — власницима међе и заграду земље с једне и друге стране живице.

На тим развалинама прастаре Дубице, налазила се је и солидно зидана српска прав. црква, на једном врло лијепом мјесту, што га народ увијек зове, „Црквина“; на том се је мјесту налазило много тесаног камена и врло фини од камена урађени, као из сира изрезани цирада око цркв. врата, прозори и т. д. (који су камен) (дубичани мусломани употребили при другом насељавању у своју корист) подобно изради (архитектуре манастир. Моштанице! Из чега се закључно збиља мислити може, а и по тврђењу срп. неки нар. пјесама — да је стара варош Б. Дубице, било једно историчко мјесто, које би у чврстој вези стајало и са историјом манастир. Моштанице!

Прошлоет бурна, и ратови силни, порушили су прастару варош Бос. Дубицу, као и велељепоту цркву њену, која је била подобна ман. Моштаница, и та је варош Бос. Дубица била са свијем опустила, и била је вјековима пушта, док се опет свијет није почео насељавати — али не, на старо сједиште, већ уз Уну, према западу више; најприје су се почели насељавати мухамеданци а за овима Срби православни. — И данас је жив Р. Б., којег је од 10. година

његов отац Јован, из Новоселаца довео у Дубицу, који је од Срба православни први, српску кућу закућио, и у њој своју ватрицу припирио! Р. Б. може данас бити око 80 година, он знаде живо и много о себи, својем покојном оцу Јовану, њиховом досељењу у Дубицу, као и другим Србима досељеницима у прво доба врло интересно — да приповиједа, али у програм нашег „Источника“ не спада, пак за то морам то прескочити и пријећи на црквено поље. Када су се тако један по један насељавали у Б. Дубицу, наравно да нијесу имали своје св. богомоље, ће би се могли Богу молити, него су ишли у село најближе „Агинце“ ће им је и њихов свешт. пок. Симеум Павић становао, ће је била нека мала дрвена црквица, и ту су се са највећим убјеђењем, под страхом Богу на молитву скупљали, а ишли би радо и манастир. Моштаница! Но када се је мало по мало још већи број Срба прав. населио, отворивши, трговине и занате, осјетила се је већа потреба да им у мјесту буде њихов свештеник и црква; замоле и ондашњег владика у Сарајеву и овај им испослужује код босанског валије — везира — ту дозволу, и они свешт. пок. Сим. Павића из Агинаца саселе у Дубицу, нађу му нешто кућице, и овај је у једној собици живио, а у другој старој кућици, била му је једна собица школа а друго ћелијаца, ће су се Богу молили; тако се је то у оно доба деверало, особито овамо у Крајини!

Послије тога, са заузимањем честитог Србина и вриједног трговца пок. Јове Гаића, срп. и цркв. школ. општина сагради доста велику дрвену кућу (у оно доба град) која је по поли преграђена половина за цркву, а половина за срп. школу; та је још за та је кућа прије много ове последње буне 1875. год. саграђено, која и данас још служи срп. прав. дубичкој општини за цркву и школу! Срећом није уз буну уништена; кад се је народ 1878. године овамо из Аустрије повратио, Срби грађани односно српска прав. општина, бринула се је најприје да осигура своју срп. школу, на тек онда кад узмогну, да праве формалну цркву; тако су се борили, док нијесу образовали у готовом новцу толики школ. Фонд, колико школске потребе захтјевају, да се о интересу истог рачунајући. Годишње 12% школ. сви расходи годиш. подмиривати могу. И ту су врло тешку околност прије неколике

године савладали, своју школу осигурали и ево је сада на другом племенитом и светом путу! Родољубива та општина поред свога сиромаш. материјалног стања, одважила се је, да поред своје осигуране срп школе — подмогне и себи св. прав. формалну солидно зидану правилну цркву.

Са развалином и благонаклоном вољом и невољом и другом помоћи, наше Високе Земаљске Владе, са светим Архијерејским благословом, као и топлом жељом Високопреосвештеног Господина Митрополита Ђорђе Николајевића, јест подложен и освећен темељ будућој цркви дана 30. априла тек. 1895. године у неђељу на мали Ђурђиц. чрез бос. костјаничког свештеничка, окружног протопрезвитера пречасног господина Јована Зечевића, уз судјеловање пречасне г. г. свештеника: почасног проте Теодора Вујасиновића, пароха драксеничког; Јероманоха и настојатеља ман. св. Моштанице Теодосије Бабића, Боже Павића пароха дубичког; Марка Павковића пароха демировачког; Илије Кеџмановића пароха Читлучког; Ђорђа Павића пароха Дворишког; Јосипа Ракића пароха Јеловачког и Илије Стојановића свештенике из Уштице. Свечаност ова обављена је по пропису цркве слиједећим редом:

У 9^{1/2} часова прије подне, отпочета је св. литурђија у цркви; којој је чинодјелствовао прото Јован Зечевић; литурђија је у најљепшем и најдостојанственијем реду, — уз умилно пјевање ученика и ученица српске основне школе одслужена. По свршетку литурђије вођена је литија у своје прописаном реду, један пут околу цркве, и даље продужена до на градилиште, гдје се има темељ будућој цркви освештати. Све што је нужно за освећење црквеног темеља, то је све у своје реду предходно, набављено, приређено и све на своје мјесто стављено, како треба. Свештенство када је већ дошло за свој приуговљени и дивно застрти сто, положи на њ часни крст и св. еванђеље; преч. госп. прото Јован Зечевић — отпочне освећење са велегласно: „Благословиць Богъ нашъ“ уз звонење и пуцање топова, за овим са свештенством отпјева стихиру „Царю великий“ са великим тоном, као што он то као чувен и извртан пјевац зна и умије. По свршетку кадидо је преч. г. прото Јован Зечевић сву означену и приређену црквену основу „како ршкы, ѿдѣже ѿноклиѣ цркви кыти ѿмать“ почевши

од олтара према истоку противу сунцу и т. д. а чтец је читао „Свјати Боже“ и псалм 142: „Господи ђлмши молиткѣ моѣ“; по свршетку псалма наставио је г. прото освећење по *дополнишелном шребнику* стр. 1—20, и тако га је вјешто и полагао, правилно и разговјетно извео, пак оне све формалитете својим достојанственим држањем и умилителном мимиком — кретањем произвео, да је не само, на задовољство многобројног присутног народа правосл. Срба и Српкиња, него на задовољство и других присутних следбеника вјерозакона, и народности — тако да се обред српске правосл. цркве наше сваком допусти морао!

Особито пак уз судјеловање још осморице обучених свештеника, и уз умилног пјенија ученика и ученица српске основне мјесне школе, — као и других добрих г. г. учитеља и Срба грађана и вриједних појача. На свима главним тачкама звона су звонила и топови пуцали.

Све је на присутни овај дивни збор, повољна религиозног утиска и душевног задовољства чинио, али када је свештенство са страхом и побожношћу при моменту положеног и дотле на своје мјесту лежећег великог дрвеног крета, који је 2^{1/2} метра висок био — приступило полагао дижући га и усађујући га у ископани ров, пјевајући тропар: „Крстѣ кодѣзкшѣла“ — народ је био дубоко у срце и душу тронут, да је многима и многима бисер суза се низ лице и нехотице отисла: уживајући и осјећајући велику душевну сладост, радост и задовољство у св. православљу свом! Послије обављеног формалног освећења, преч. г. Јован Зечевић прото, почео се на једно за њега већ приправљено узвишено мјесто, са крстом часним у десници руци, учинивши свој поклон народу, а народ њему, са збиља природеним му проповједничким даром изговорио ову красну слиједећу бесједу:

Во има Оца, и Сина и свѣтѣго Дѣха!

Свѣтѣ днѣ евоже готкорѣ Господѣ,
козрадѣмѣ и козкшнѣмѣ конѣ!

Љубазни српски зборе!

Гледајући вас овђе, како из мјеста и околине ове, тако и из удаљенијих крајева — многобројно сакупљене и сабране, данашњој овој правој српској свечаности; гледајући и свестрано вас посматрајући — како брат до брата, сестра уза сеју своју, старији до млађега, сиромашнији

до Балара, мирно и побожно при овоме светоме молитвеноме часу стојите; опазивши како се на вашему чисто српском и православном образу и нехотице нека необична душевна, религијозно-морална дирљива радост — подобна блаженству анђелеком — примјетити даде; пак видећи, драги и мели христовољубиви народе, дични српски зборе — особиту веселост и патраотичко одушевљење међу вама — е, онда, још радосније кличем, са светим гласом цркве наше: „Свј дань, егоже готкори Господь, козрадѣлнма и козкннлнма конь!

Да браћо драга! Са пунијем правом може се рећи, да је овај дан, од како ми и наши дједови памте, један од најсвечанијих дана до данас у овоме мјесту, за нас православне Србе доживљен! — дан од свемогућег Бога нама даровани, којег треба из два душа наших да се радујемо и веселимо; јер ово је дан, у који се је обавила данашња велика свечаност, — која ће у историји српске цркве, са радосном успоменом, једна међу најважнијим документима за нараштаје будућег нашег драгог нам потомства забиљежени бити!

Радујмо се и веселимо се; јер са благонаклоном вољом Високе наше Земаљске Владе и њеном врло уважном дозволом; са светим Архиепископским благаословом и топлим жељом, као и дозволом, Његова Високопресвештенства срп. прав. А. Е. сарајевског и Митрополита Дабро босанског, честитог старине нашега и т. д. господина Ђорђа Николајевића, јест положен и по правилу св. прав. цркве освећен је овај темељни крајеугални камен, камен темељац, као и сва основа и ово цијело мјесто, на којему ће, ако Бог да, мјесна срп. правосл. цркв. школ. општина, са наступајућим већ за овдј посао приређеним и уређеним радом — имати у име свемогућег Бога од тврдог и сталног већ зато приуговорљеног материјала подигнути св. дом Божиј' дом молитвени! цркву свету! цркву православну.

Благочестиви слушатељи! Како да небудемо данас радосни и весели — кад само у себи промишљамо и зрело промумачимо значај — свети значај ове будуће цркве, која ће се ако Бог да — на овоме мјесту, још овога љета коначно доготовљена заблистати! (Црква та потпуно је зготовљена и Њ. В. госп. Митрополит Николајевић, отишао је одавде, да је 10. септ. свечано освешта Ур). У којој ће се вјековима славити и величити име: Бога Оца,

Бога Сина и Бога Духа светог — један свемогући Бог, у три лица пресвета Тројица јединосушна и нераздјелима, један једини прави и истинити Бог који је све што видимо и невидимо премудро створио: који све из превелике очинске милости своје обдржава, и по извјесном свом тајанственом плану са цијелом васионом управља и влада и дарива нам што је за наш овоземни живот нужно и потребно — буди му слава и дика?!

Кад знамо, да ће се у овом будућем храму светом приносити „без крвна жетва“ нашег преблагог Спаситеља Исуса Христа, који је својом св. Еванђелском науком, Еванђелском непобитном истином, једино правом и живом истином свакоме ко оће и жели од срца и душе своје у Њега да тврдо вјерује, отворио рајски пут, — пут непогибљни, пут истине и правде, пут хуманитета, пут једини, којим се само овога свијета долази до највеће среће, доброг и задовољног живота; а са ону страну гроба, свако, ко год чврсто у Христа вјерује и слуша глас св. Еванђеља, пак свој цио живот посвети у изучвању и точном испуњавању хришћ. дужности, по заповједи св. Еванђеља — тај ће добити живот вјечни!

Како да не будемо весели!? кад знамо да ће се у овоме будућему св. храму Божијем, сакупљати правосјерни Христјани на св. божију службу ради својих вјерских потреба, а особито на слушање св. слова божијег, које ће му облагорођавати срце и душу његову, одвраћати га од свију душегубних дјела — а настављати га на свако дјело благо, дјело Богу угодно, дјело полезно и спасоносно, дјело узвишено и племенито!

Овдје ће браћо бити „извор воде живе“ која тече у живот вјечни, и ко год дође да се папије, неће никада ожедњети, тако рече сам Спаситељ Исус Христос жени Самарјанки на студенцу Јаковљевом, — т. ј. ко редовито иде у цркву, на слушање св. Христове науке, по њој се влада и управља, тај неће нигда склизнути се с пута, који га води овога свијета, свакоме добру, срећи и напретку, — а онога свијета пристаништу царства небескога — вјечноме блаженству.

Радоснијем се осјећати морамо, кад знамо да ће се у овоме будућем дому Божијем, приносити топле молитве, за добро и дуготрајно здравље предоброг нашег цара-владара: Његово царско, краљ. и апостолско Величанство Фрању

Јосифа I. као цијелог прејасног хапсбуршког дома! Храбре војске Његове и у опће за све поглаваре — хришћане — и управитеље земље и народа Његове простране царевине!

Пак за Његово Високопреосвештенство г. митрополита, и српско свештенство, и у опће све духовне — црквене поглаваре и старјешине св. правосл. цркве! Кад знамо, да ће се приносити Господу Богу топле молитве, — за сав мили и драги српски — и правосл. народ, за народни рад и бериџет, здравље и весеље, за сваки напредак куће домаћина, његове чељади, његова блага, тора и обора, његова кућног темеља и шљемена, његова кованлука, челињака — и у опће добра и обилата плода и рода, у свакоме тешкоме, али Богом благословеноме раду тежачкоме — да га Бог помогне!

Да народе мој мили! то је тај најсветији, најузвишенији и најплеменитији значај цијеле св. првенствујуће и јединоспасавајуће св. саборне и апостолске васељенске цркве — цркве Србине! И опет велим, како да не будемо радосни и весели, овога нам данас Богом дарованог дана! дана славе и поноса! дана светог одличја српског православног општества у Бос. Дубици — у мјесту овоме!

Српски зборе, мили и драги мој народе! Сва ова слава наша, сва ова веселост и слобода, не само приликом о црквеним славама и зборовима, него и сваком другом приликом, што ми у нашем отачаству без разлике вјере и сталежа данас уживамо, — има се највише у заслуге приписати, оној највишој особи, која нам је донијела правду и слободу, која нам штити и брани свако право наше, пак нас чини и омогућује — да смо слободни синови наше миле домовине, да смо слободни отворено и јавно исповиједати св. православно прадједовску вјеру и милу нам нашу народност српску. — А та је узвишена особа свемогућим Богом нама дарованај ту особу треба да сви једнодушно од срца и душе наше високо поштујемо, — та је особа народе мој: наш правдољубиви цар и владар Фрањо Јосиф I.! Пак како сваком до сада приликом, тако и овом, на овом св. мјесту, помолимо се са топлом молитвом свевршњем Господу Богу, за добро и још дуготрајно живљење, срећу и добро здравље Његова царско-краљ. и апостолског Величанства Фрање Јосифа I. Будимо Му

вазда захвални, вјерни и одани и у пуном смислу лојални; поштујмо и слушајмо све његове превршне законе и наредбе, као и сво честито, ваљано и врједно чиновништво Његово, Његове органе, преко којих Он са својим царством управља и влада!

Из превеликог поштовања, као вјерни и одани, у пуном смислу лојални, подајници Његова Величанства, кликнимо народе мој у здравље Његово трикратно: Живио! Живио! Живио! Народ са највећим одушевљењем кличе!

Захвални и признателни будимо Његовој преузвишености, заједничкому — нашем министрству племенитом г. Венијамину Калају у Бечу, престолном граду, који се много брине и стара како за честиту и ваљану управу Босне и Херцеговине, тако и за материјални и културни напредак њете! Захвални и признателни будимо нашој Високој Земаљској Влади, која над нама неминовно бдије, мудро и праведно управља и влада, бринући се за сваки ред и поредак, срећу и напредак ове земље и народа; која се сваком приликом исказала као добротинитељица ове земље и народа! Ја нијесам у стању да овђе изређам и опишем сва разнолика добротинства наше Високе Земаљске Владе, које је она чинила и чини свима становницима без разлике вјере и сталежа наше поносне Босне и миле нам сеје кршне Херцеговине. Свевршњи Бог нека јој из превелике милости своје накнади! А ми народе српски — треба да смо вагда уз нашу Високу Зем. Владу; да јој у свему на руци у интересу ове земље и народа, што она од нас и тражи — будемо, пак ће и она, бити увијек драговољнија, склонија, наше жеље и потребе, подупирати, и чинити са бољом вољом и расположењем за нас свако добро! Овом приликом, ја нашој Високој Влади изричем како на свима разним добротинствима, свему народу ове земље, тако и у име ове српско-правосл. црквено школске мјесне општине на дарованих (осим других помоћи) 500 фор. у готовоме новцу у име градње ове новоотпочете будуће цркве — најсрдачнију хвалу, на племенитом дару њеном! Висока Влада на молбу ове општине у нужди, опет ће притећи у помоћ и свој високи дар учинити.

Теби, српско-православна родољубива цркв. школска општина, изричем овом приликом највећу захвалност, — да си поред свог сиромаш-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

материјалног стања, одважила се и преду-
зела на себе ово велико и тешко — али свето
бреме — *сазидања и подигнућа* на овђе основаном
и данас освећеном темељу *будућег великог*
храма Божијег! Нека те општино дична и по-
носита на том св. и племенитом дјелу сам Бог
укријеш, и у помоћи буде, — да ово свето и
Богу угодно дјело — сретно, на спас себе и
својих и довршиш!

На тебе дични српски зборе апелујем, тебе
возљубљени српски народе мој у име свемогућег
Бога и крета часнога, и крене ти свете твоје
славе — славе Србинове, српском великом чашћу
и именом позивам, да се — како данас одазовеш
што је могуће више са добровољним прилозима,
— тако и сваком могућом приликом, сваким на-
чином и срствима овој црквеној општини при-
течем у помоћ, ради подигнућа св. храма овог!
— А преблаг и ће Бог свакоме вама обилато уз-
дарје повратити!

До тебе српски народе сада стоји: хоће
ли овај св. дом божији овђе што скорије про-
цвасти и у њему се пропојати света литургија!
Хоће ли се поносито туј издићи — да стоји
као кедар на Ливану — да вијековима свједочи
свима и свакоме — да овђе живи српски право-
славни народ; народ, који је у пуном смислу
достојан велике и сјајне у оно доба прошлости
своје и великог имена свога српскога! Ја се на-
дам драги народе, да глас мој — као вашег ду-
ховног пастира, пастира Србина, неће бити „глас
вапијућег у пустињи“! — Да ваша срца неће
бити подобна оној њиви, на којој расте трње и
коров, оној њиви, која никаква корисна плода
не донаша, већ да ће ваша срца бити подобна
оној плодносној њиви, на којој уснјано једно
Божије зрнце — стострука плода принесе!
Надам се велим, да ће те сви сложено радити
— да се овај свети храм, још овога љета до-
готови, пак да у њему пропоје св. литургија:
Богу на славу, а вама драги српски народе на
вјековјечну диму и понос; и добар углед дјеци
вашој — Српчаци младој!

Србине брате и Српкињо мила! Поносе и
узданицо сва моја! Сад је прилика да се иска-
жете: јесте ли добри Срби, јесте ли родољубиви,
јесте ли достојни потомци св. Саве Немањића?
који озго са небеса гледа на нас доље, дјецу
своју, — па нас мотри: како смо му вјерни и

одани, како га поштујемо и исповиједамо, који
се свакијем боговетнијем даном моли код престола
Божијег за срећу и спас, нас потомака својих!

Поменувши име над именом, Србина над
Србином, св. име светитеља Србина Саве, првог
српског учитеља и просвјетитеља, обраћам се
теби мила српска младежи, ученици и ученице
српске осн. мјесне школе — и позивам те именом
св. Саве да из својих млађаних груди у почаст
ове данашње наше праве српске свечаности —
ради приступачније данашње Богу свемогућему
принесене топле молитве — отпјеваш „многаја
љета“. (Дјеца пјевају многаја љета!)

Дични зборе! Изволите ме пажљиво саслу-
шати — да вам јасно и гласно пак разумљиво
прочитам и протумачим ово писмо, које је српски
писано и написано и изговара овако: (Овђе је
говорник читао „Споменицу“, што ми је жао
што је при руци немам, да је овђе од ријечи
до ријечи не препишем, јер је збиља врло зна-
чајна. Писац).

Драга браћо! Јесте ли разумјели шта сам
ја читао сад? Ово се зове „Споменица“ (показује
је на све стране народу руком); ова ће споме-
ница последије нас на стотине година, коме до
руке дође, и који је буде читао — свједочити,
да сте ви српски народе, овај молитвени дом,
дом Божији, цркву св. православну овђе подигли,
и да је рукосад ваш! Ова споменица није писана
на обичној књизи (артији), која би могла брзо
изагњити — иструнути; већ је ова споменица
писана на једној вјештачкој књизи, коју је на-
ука створила, која не може изагњити, тако звани
„пергамент папир“; коју ћемо у ову флашу ли-
јепо као ваљак смотану утурити, флашу добро
овом гљивом зачепити, ову флашу онда у ову
кутију метнути, кутију ће лимар (кљанфер) око-
лао наоколо коситером да залију, пак онда ову ћемо
кутију тако спремљену у ову ископану рупу
усред овог камена темеља уложити, онда рас-
топљеним воском залити, озго ову малу урезану
плочу над кутијом споменицом метнути, пак онда
ову велику плочу са својим зарезинама озго на
овај камен темељац и у њему сложено споме-
ницу — навалити, зидари ће зидати и зазидати,
и тако ће ова споменица у овој кутији у оном
великом крајеуголном камену — камену темељцу
хиљадама година — да не иструне моћи бити!
Пак случајно, када би по времену овај будући

св. храм кроз вијекове зубом времена, потресом, или ма како друкчије порушен био, е онда би се ова споменица могла наћи, и знало би се из ње — да сте ви драги народе ову св. цркву овђе подигли! Ето, за то је ова споменица, то је значај њезин, и за то се она улаже у овај камен, а чули сте добро све, шта на њој пише! То ми је драги народе била жеља моја, да вам оволико о споменици речем, да и ви који незнате, нијесте можда до сада никад ни виђели — имате јасна и чиста појма о свему овоме нашем данашњем св. дјелу — пак да вам и ово наше дјело око споменице, не остане у тами, да један другог не запиткује, шта је оно и зашто ће оно? вала би баш волио, на чисто знати, за што је оно? и т. д.

Драги и дични народе! Завршујући овај мој говор овђе међу вама на овоме св. мјесту — препоручујем Господу Богу моју најскромнију топлу молитву, за вашу сваку срећу, лијепо и добро здравље — са св. благосиљајућим ријечима цркве наше: „Благодатъ Господи Боги и Спаси нашъгъ Иѣси Христа кѣды то кѣли ками. Аминъ“.

По свршетку ове бесједе, испалена су три топа; за овијем сиђе са свог проповједничког мјеста преч. госп. прото Јован Зечевић, држећи споменицу у руци, положи је на сто, ће је одма и мастило (туш) приређено било, коју прото одмах и напише, а за њим и други одличнији гости (а општина, одбор и др. потписали су прије ради краћег посла овога дана).

Сад је предсједник општине госп. Јанко Мисаљевић „споменицу“ по горњему опису, са дотичним мајсторима положено све на очиглед народа у „крајеуголни“ камен, на вјечиту сахрану, и озго се плоча навали; преч. г. проти Јовану Зечевићу неимар дода свој чекић, госп. прото прими чекић, удари с њиме у крајеуголни камен три пута и говори ове ријечи: „У име Свемогућег Бога, за добро и дуготрајно здравље Његова цар. краљ. и апостолског Величанства цара Фрање Јосифа I. за добро и дуготрајно здравље, Његова Високопреосвештенства српско православног архијепскопа сарајевског, Митрополита Дабро босанског, Егзарха све Далмације и т. д. госп. Ђорђа Николајевића, српско-прав. свештенства и народа! Од г. проте узима чекић у руку управитељ котарске испоставе у Бос. Дубици, госп. Јосиф Мелцер, удари три пута у

камен и говори: За здравље Његове Преурвишености, заједничког министра пл. госп. Венијамина Калаја, за здравље наше Високе земаљске Владе и српског народа! Додаје чекић предсједнику српско-правосл. цркв. школ. општине госп. Јанку Мисаљевићу, овај прима чекић, удари с њиме три пута у камен и говори: за дуго и добро здравље српске правосл. мјесне цркв. шк. општине, свега присутног одличног збора, српско правосл. народа и ктитора и приложника будућега свјатаго храма сего!

Када се је и овај уобичајени церемонијал свршио, који збиља има мјеста и свога значаја; онда је свештенство присутни многобројни народ кропљено са св. водицом и по свршетку овога вратио се је народ у реду литије са својим свештенством у цркву, ће је и отпуст са благословом овој свечаности народу дат. Ова светковина започета је тачно у 9¹/₂ часова прије подне, а свршена је у 1 час послје подне.

Како је вриједна општина свечани ручак већ приредила била у црквеној авлији (центору) под дебелим хладом мирисних липа и поноситим јаблановима, — то се је одма по изласку из цркве и за ручак, без разлике ко је год био на збору, и хтио ручку приступити, а особито збораче са стране никако пустити нијесу хтјели, а да га за свој дивно уређени и постављени сто не посаде, не угосте и не почасте! И тако се нас напабирчило са божијом помоћи за сто к ручку — ништа мање, него 300, међу којима је највише било наше честите српске браће тежака!

Од 1—2 часа, док сви гости нијесу за сто посједали, пило се брате ко год је шта желио, ко је желио коју чашу изврсна пива, ко ли пак чашицу чисте шљивовице ракије. Тачно у два сата послје подне приступило се к свечаном ручку са прописаном, а сто је, односно јело и пиће благословио у зачељу столосједећи прото Јован Зечевић и понудио миле госте да свак изволи ручати, и зажелио свима пријатан ручак! Ређало се јело иза јела, и гости су баш били онако јуначки спремни за ручак — јер два су сата послје подне! Прешио се је и на руменику винце! Господин столо-начелни, пречасни госп. Јован Зечевић, устане и позове све миле госте на послуш, који су збиља сви одма устали, и г. прото напио је здравицу Његовом ц. кр. и апостол. Величанству цару Фрањи Јосифу I.

Здравица је била врло дирљива и према царској особи достојанствена! Говорник је у здравици описао прошлост, сранио са садашњости и т. д. која је збиља на миле госте велика утиска чинила; и пропраћена са бурним: живио! А српско тамбурашко друштво, које је склопљено од српске омладине дубичке, које је за другим побочним столом — стојећи одевирало и отијевало паревку: „Боже живи, чувај Боже...“ са врло умиљатом армониом! Гости опет сваки на своје мјесто посједају — продужујући даље ручак, све је брате весело и раздрагано — да није човјек, управо вјешт ту радост, расположење и задовољство: гостију, општине, грађанства психолошки описати и окитити у правој смислу и достојанству српског правога весеља како постоји! Послије неке отпочивке устане српски мјесни учитељ г. Манојло Пушкар и напије здравицу Његовом Високопреосвештенству госп. Ђорђију Николајевићу, као честитом и вриједном српском Архипастиру, књижевнику и српском правом узору добротвору и т. д. и т. д.; ову је здравицу учитељ говорио у име мјесне српске правосл. цркв. школ. општине, свештенства и народа. Г. учитељ је здравицу врло криво — као што збиља наш мили и многозаслужни г. митрополит Николајевић и заслужује — сваку славу, признање и хвалу од нас, његовог народа — изговорио. Здравица је са врло великим одушевљењем примљена и саслушана од стране милих гостију; а свештенство и други појци отијевали су „Тон деспотин ке архијереја и мон кирије...“ А тамбураши су опет свирали и пјевали: многаја љета! Гости су сви при овој здравици стојали, и врло задовољна и весела лица изгледали, здравицу су са највећим задовољством саслушали и се одушевљењем примили!

Пречасни г. прото Јован Зечевић, видећи на народу, како свога честитог и сваке хвале вриједног старину Архипастира — народ високо цијени, поштује и уважава, није могао да пропусти, а да овакову узвишену ствар — ствар идеалну, не саопшти одмах брзојавним путем, Његовом Високопреосвештенству, што је и учинио. Брзојав гласи по саставу г. проте овако: „Митрополит Николајевић. Сарајево. Сад баш овђе при овој свечаној обједу (банкету) на својој реду држана Вам је здравица од стране мјесне српске правосл. цркв. школске општине,

врло дирљива и значајна; као своје честитом Архипастиру, меценату и добротвору српског народа! Здравица је како од стране одличних и милих гостију, тако и од стране присутног многобројног српског народа — са највећим одушевљењем примљена и поздрављена са бурним: живио! Што Вам по својој званичној дужности на повољно знање доставља Ваш духовни син, пјелујући Вашу свету десницу — Вама свагда услужни: Јован Зечевић прота. Истога часа овај је брзојав прочитан гласно народу и својим путем одпремљен Његовом Високопреосвештенству госп. Митрополиту у Сарајево.

Трећу здравицу напио је г. Јово Субановић Високој земаљ. Влади, растумачивши сва добротинства, која чини наша Висока Влада народу у овим земљама — у подручју својој, без разлике вјере и сталежа; пак позва сваког на признателност, захвалност и сваку послушност према Високој Влади! Истакнувши и њезин високи дар градњи новозапочете мјесне цркве и т. д. Ова је здравица врло срдачно од стране народа стојећи саслушана и примљена уз дуготрајно клицање: Живила наша Висока земаљска Влада!

Завршио је са четвртој здравицом г. Пера Субановић српској правосл. цркв. школ. општини, грађевном одбору, српском народу и т. д. коју је умио старац онако јуначки у правој српској духу извести — на све опће задовољство присутних гостију; која је са лијепој братском љубављу примљена била. Ово су четири здравнице, које су по установитом програму изговорене и напишете, и које овако свечаној народној обједи — односно свечаности, треба да сваки на својој мјесту се уздигну! Послије ових здравница, г. Јово Субановић позвао је са својим умјетничким говором присутне госте, — на добровољни прилог, — да сваки дарива у готовом новцу, што је ко могућан и ваљан у име градње новоотпочете цркве. Присутни гости на позив су се топло и одазвали; јер је за један сат пало — колико је писцу ових редака познато — 862 форинта у готову новцу.

Кад се узме, да је ово доба од године најнезгодније (осим ајлучара) за сваког; и да је народ овамо врло осиромашео, види се да тај народ још није на се и своје заборавио; још да живи, и да је јунак! Слава теби дични и племенити народе српски!

Када се окончало побирање добровољних прилога, е онда ти је брате наступило право српско весеље; коло српско игра од јуначке српске младежи, пак старији и млађи, што но реко Његуш — тај српеки геније: „по три паса врте се у колу, све би река једногодишњаци!“ а опет што нога играча и не може, то га креће српека свирка, српска тамбура, што то лијепо умију изводити, разне игре, појевке, мелодије, „Српско тамбурашко друшто“ са својим врло вриједним зборовађом г. Душаном Мисаљевићем. Сада ти је брате наступила републиканска код стола и збора управа! Ко хоће за сто да здрави, пије и пјева, ко ли хоће пак у коло да поигра и појева; пак се и наш преч. г. прото у коло хватао, — да само раздрага још на даље весеље српску младеж! А вриједна општина дубичка, односно одбор, мушко и женско, хоће не престанце да се разлете, како и на који начин да угоде милим и драгим гостима својим!

Тако дична и трудољубива општина! Тако ради и остани на томе правцу, као што си почела, јер ти си млада и још нејака, пак да те види добри Бог; да те виде браћа и друге општине неке наше, доброг примјера ради! Ради тако општина драга у слози и љубави, као што си се тада на позорници својој показала, тако те Бог помогао!

Вриједно је овђе споменути — да ова општина поред својих других вриједних чланова — има на челу врло честита и вриједна предсједника г. Јанка Мисаљевића и перовођу госп. Јову Субановића, којима у свакоме раду српско-православне цркв. школ. општине буди овијем путем изречена срдачна и јавна благодарност и признање, — на њиховом трудољубивом и патриотичком заузимању — као цјелокупној српско-

православној цркв. школ. општини дубичкој — а особито омладини српској — око њихова цркв. школског рада и т. д. У то име нека те Бог помогне!

Српска варош Б. Дубица памти ће много и дуго овај дан радости своје! Али и гости, који су били у гостима, тога дана српска општина у Дубици, — однијеће собом, врло лијепо српски и братски успомена, да ће се сваки, док је жив сјећати оне искрене братске љубави и изванредног дочека, онога право српског гостољубља Срба дубичана! Свака српска кућа тога дана и ноћи, била је отворена и припремљена за дочека миље госте своје! Све су куће искићене биле српским тробојницама у знак ове српске свечаности! Богу самоме била је угодна овакова свечаност, јер нам је подарио врло лијепо и красно вријеме тога дана! Само по подне око 3 сата врло мало је киша оросила за 4—5 минута, али то није ништа нас ни у чем помело, него нас је још веселим чинило!

Тако раздрагани гости, пуни миља и весеља, као и братске љубави, разишли су се у мркли мрак својим кућама, понесавши собом у срцу и души: велику радост и весеље — упечаток право Србиновог весеља, да причају својима млађима, шта све чуше и видише и како задовољни бише! А страни неки гости, којима је подалеко било, и на конаку осташе, око којих се исте ноћи окупила вриједна омладина дубичка са својим тамбурашким друштвом, у гостиони честитог Србина — гостионичара и трговца Остоје и Јове Косовића — „код два брата, два коса“ пак своје пријатно весеље продужили и у ноћи, кад је дан за овакову свечаност кратак био! Живила вриједна српска омладина у Б. Дубици!

Прото-поп Жарко.

СТЕЋЦИ У КОНАВЛИМА (у Далмацији).

Овђе непонављам што је била у средњему вијеку жупа коновалска, а особито здонамь горшмь, јер сам то навео у *Viestniku*¹⁾, па ми је ето само надодати, да су доста древни Стећци у Конавлима, јер припадају присташама *босанске народне*

цркве, те ју је године 1251. Иноћентије IV. прозвао у писму (посланици) на Трбинскога епископа: — „*Regis Servide ritus, ut dicitur graecorum*“. — Још прије тога године 1062. папа је писао²⁾ архиепископу Барскому: *Monasteria quoque tam*

¹⁾ В. *Viestnik* год. XIV. (1892. — бр. 1. — стр. 7.

²⁾ *Coleti* (Illyr. Sac.) VII, 18, 19.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Latinoxum quam Graecorum sive Slavorum cures, ut sciat, haec omnia unam Ecclesiam esse. По свему се овому види, да је споменута црква борила се само за обред и за старословенски језик, а то је онда било за Дубровачкога Примаса *culmen stultitiae* (врхунац лудости), каонути што се је бојао *обрета*, а не толико *језика*, јер је то приближало, по мњењу *Дубровачкије аншисшиша Словенско племе к Бизанције*, те је гледало да се отме *per fas et nefas* власти римскога епископа. О свему ћу овому на своје вријеме на другому мјесту рећи, а само ово спомињем, да покажем како су Дубровчани од године 1420, па унапријед гледали, да на сваку руку Конавлима угуше отпор прама латинском у обреду, те рек' би, да свршетком XV. вијека, у Конавлима није било ни циглога присташе народне босанске цркве, а то је република постигла најокрутнијем поступањем, јер је народно имање раздијелила између госноде, а усташама сјекла руке и ноге, те је звала *епископие и све крићане*, те нијесу поднипошто хтјели, да приме римскога обрета укупнијем именом *Богомили, Пашарини* и т. д. По свему овому испада, да су дрвени стећци у Конавлима, те су најмлађи од XV. в., јер она славна република није трпљела, да се *правовјерни крићани* копају изван *осјена* свете цркве, па је с тога пуно *рака*¹⁾ (ово је дрвени народни назив у Конавлима за гробове) по црквама, а особито у Малобраћанској цркви у *Придворју*, гдје је била столица и *казночина* Дубровачкога кнеза од XV. в. унаприједа.

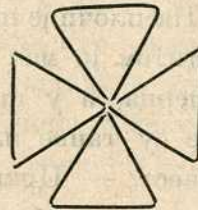
Пошовићи би били, како сам споменуо у *Viestniku*, дољнина гора, а данашња жупа

¹⁾ Дан данашњи је у Конавлима *рака* за мало дијете, а *греб* за велико чељаде.

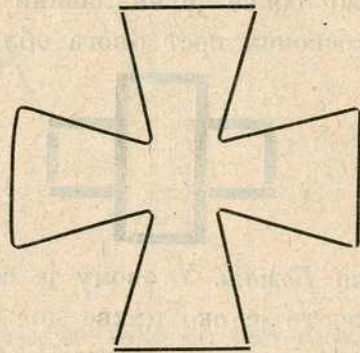
Чилип Порфирогенитова Ζετιγγυ^2) Ту започимљу старобосански стећци код цркве св. Ивана. Мало их је, те су само просте плоче, а то је баш рек' би најстарија врста тијех споменика. Ево описа реченијех споменика: —

1) Плоча од вап. На њој је у котуру укресана шестеролиста ружа.

2) Покрај плоче је раван стећак а на њему оскочен огроман крст овога облика:

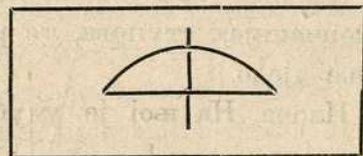

Опазит ми је, да је овдје пред црквом само десет простијех плоча, а страга је на цркви оскочен крст овога облика:

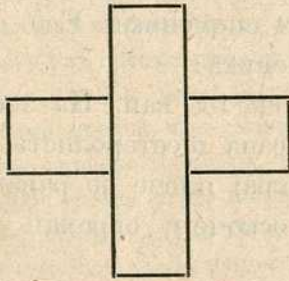
И код цркве св. Неђеље има наведенијех споменика, т. ј.

- 1) Плоча. На њој је оскочена мотика.
- 2) Плоча, а на њој исто мотика.
- 3) Омања плоча. На њој је лук и тетива овако:

²⁾ Рачки Дос. VII. стр. 415. по Миклошићу. „Die slavischen Ortsnamen nach Appellat. Nr. 347—349—c (v) et-livo vel Cetolibo“. То би могло бити Столино у Боци, бива по реду, којим Норих, навађа мјеста Канавала и Тербуније т. ј. прије *Rhisena, Lucabete et Zeticbe*.

4) Плоча. У врху јој је лук, а у дну обична ружа са осам латица. Посред плоче је удубљен крст овога облика:

5) Плоча. На плочи је штитац (тарча) оскочен. За штитом је мач обле ручице како у шестоперца, а у штиту је била ружа. И овдје су танке плоче, те их је у све до дванаест. — Црква је била поновљена у последње доба (А. Д. 1837), те сам оназио, да се и сада ондје копају испод онијех дрвенијех плоча.

Мало одаље је на лезини у живцу камену оскочен крст овога облика:

Село *Комаји*. У овому је селу црква св. Луке, те је око цркве до двадесет и двије плоче, ал' су са свијем просте, каноти првобитне. Ово су само првобитни типови старобосанскијех споменика. Ту се виђа око цркве и насип попут хумке. — 1). С источне је стране цркве утарак као равна стећка. С јужне је шире стране уломак урешен архитектонички с четири реда скопчанијех ступова, те рек' би, да је кашње дјело.

2) Плоча. На њој је удубљен крст.

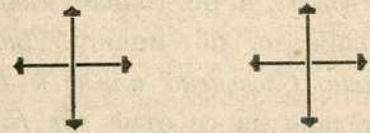

Испод ове су се плоче и кашње копали, а то свједочи натпис из XVI. в.

//// CH. GIORGIO
CVM MICHEL. SPV
PIN. CVIR SVI

Плоча је вап. дуга м. 1·50; шир. м. 0·55,

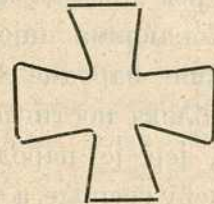
3) Плоча. На њој су у врху удубљена два крста:

а по сриједи:

4). Омањи стећак. На њему је удубљен повећи крст овога облика:

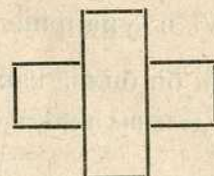

5) Плоча. На њој је удубљен прост котур, те изгледа попут вијенца.

6) Плоча. Зарубљена је широкојем ужетом, те је исто уже и преко плоче, а у врх плоче је удубљен котур или колобар.

7) Плоча. У врх плоче је с десне и лијеве по котур, те је котур, с лијеве (у више) код саме просте водице или пруге. Јер је плоча сасвијем проста, а још простије обрубљена ужетом.

8) Стећак попут ступчића у облику обелиска. На њему је оскочен крст:

На Ивањој је главици предхисторичка гомила, а у врх гомиле голем крст,

Окологомиле су четири гроба, те су сада отворена. Ту је и плоча, а на њој нема знакова. Каже се, да је овдје била *Ивања црква*, па да су је пренијели у село *Вишњи*, гдје је и дан данас до шест ковача. — Причају да су се последњи обратили с Богумилства (тако реченога) на латинизам становници *Комија* и *Вишња* а то бригом браће *Joanis ab Anglia et Andreae a Sordinia*¹⁾, те су им моћи у цркви *Оо. Малобраћана* у Дубровнику уз овај натпис:

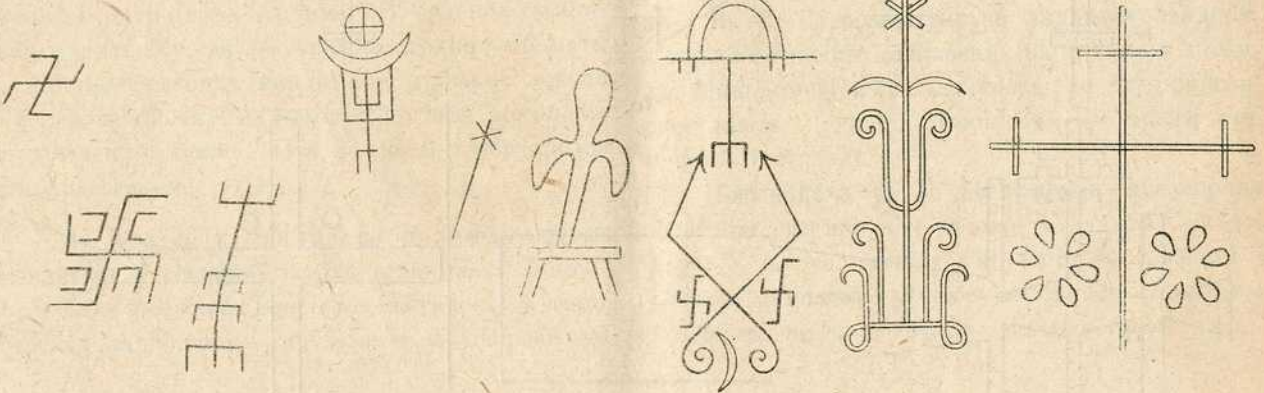
1) OSSA

2) BV. JOANNIS AB ANGLIA

¹⁾ Виђи Кузмић *Cenni Storici ecc. str. 72. Trieste.*

- 3) ET ANDREAE A SORDINIA O. M.
- 4) STAMNO RACHVSIVM TRANSLATA A. D. MDCCCXLIII
- 5) ETHIC REPOSITAA. D. MDCCCLIII.

Обично је на наведенијем старобосанскијем споменицима *знак* или *биљег крићански*, а то у различитијем облицима како то обично је кресати, урезивати и ђељати и дан данашњи наш народ по Херцеговини, по Босни у Далмацији (особито горњој), у Црној Гори и т. д., на ето ми је навести (што ће служити и за попуњак чланка о *стећцима* велеученога Петра папа Каера) ради успоређивања девет главнијех облика крстова

а то се обично употребљују у горњој Босни. Ово ми о крстовима пише из Власенице (Босна) врли сабирач народнога градива г. Тома Драгичевић: — Овдје народ о разноврстијем крстовима не зна ништа друго казати, него то, да онај мајстор, који крстове од дрвета јали од камена прави, измишља, да љепше и зановјетније направи, па код тога нема никаква другога значења нити значаја. Знакови или биљези

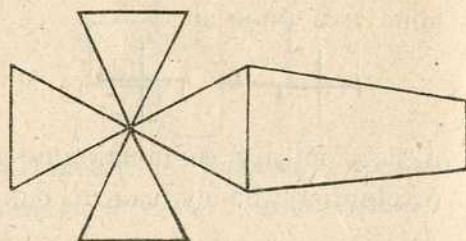
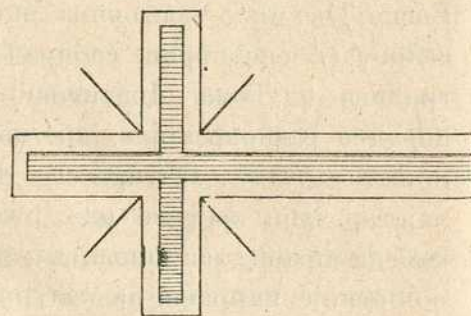
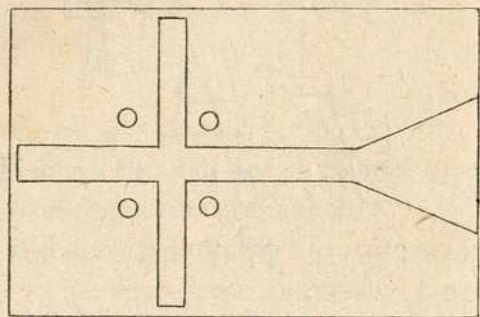
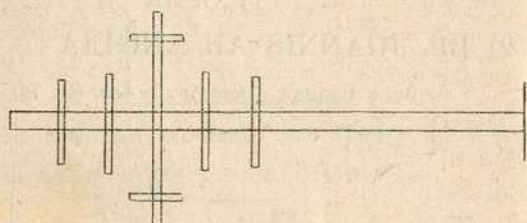
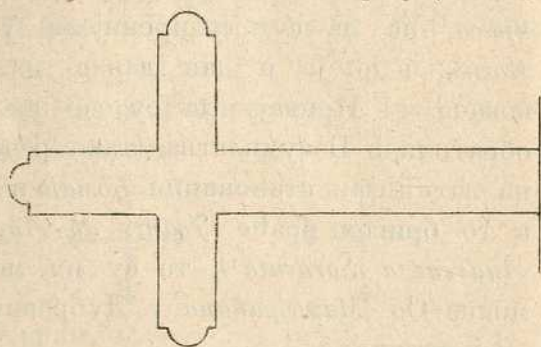
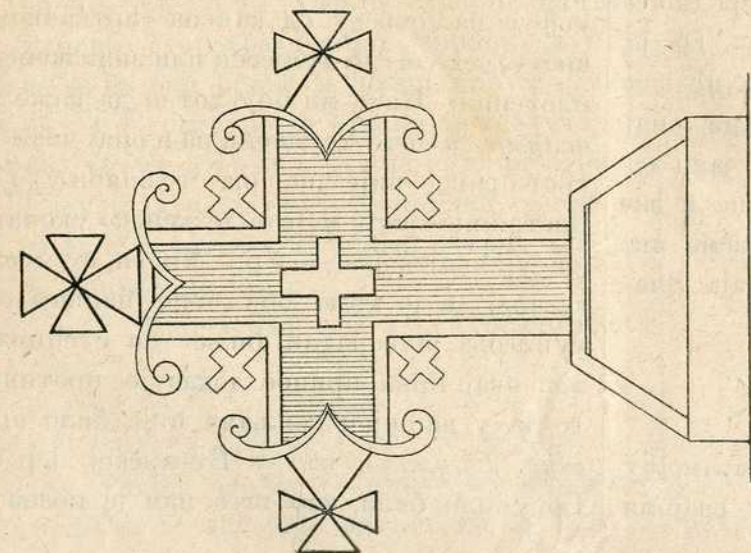
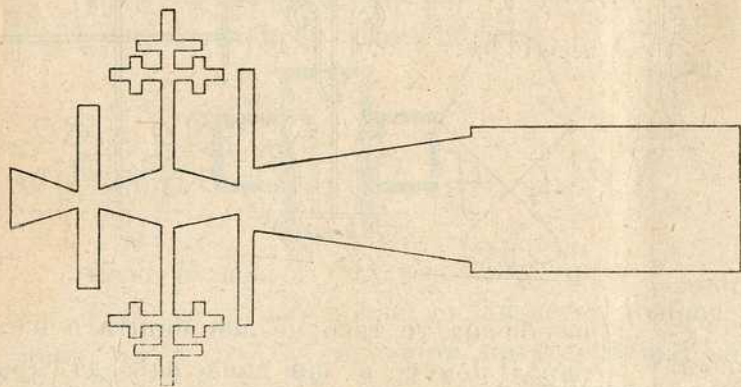
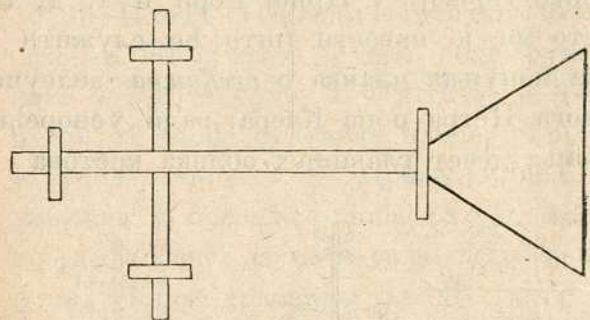
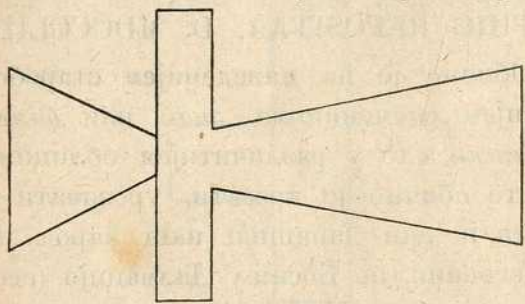
и т. д. виђају се понајвише на мраморју (стећцима), па су ваљда одавна изашли

из обичаја, те тако не зна ништа о њима народ. Још се и дан данас виђа, да гдјеко уејече на биљегу од камена (мртвачкому крсту) оскочит полумјесећ или знак женске плетенице. Нико ми није хотио да каже за *полумјесећ* што то значи, па и онај што је крст правио није знао што то значи (?) а за плетенице кажу, да је онде женско укопано (сигурно дјевојка. — Ур.). Многи су досад казали, да је *крст* обиљежје нашега откупљења, нузгредни биљег на стећцима, а и овај први принос доказује противно то, да у нашијем земљама није било *правих* *Богумила*, као у Бугарској, јер су Богумили били, као што нам је познато,

заклети противници, да се шује крст
као биљег нашега спасења.

На стећцима је најразновртнијех

облика крстова, па ми је овога пута само
навести неколико облика тијех биљег са
стећака из власеничкога котара у (Босни):

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

те је и то први прилог за присподобљање, а уз то упута у развитак *Swastyke* у јужнијех Славена, што је похвално споменуо у броју *Staroh. Pr.* (1895. str. 31) врли познавалац стећака пречасни Пе-

тар поп Каер, те ће ми бити до дужности, да помљиво слиједим ону вриједну расправу о стећцима, па да и ја с моје доприносам у истому смјеру.

Вид Вулетић-Вукасовић.

РАЗНО.

Свота скупљених новаца за пострадао земљотресом богословско училиште у *Халки*, износи 1553 фор. 02. ил. По одбићу трошка 80 н. сума од 1552 ф. 22 н. упућена је 10. августа т. г. од стране Конзисторије, преко високе земаљске владе, цариградској Патријаршији. —

Читамо у „Цариградском Гласнику“ „Листок“ да је Њ. В. Султан одликовао Њ. Светост васељенског патријарха Антима VII. орденом *Османлије* и јавио Му, да ће се сваке године примати по 20 православних младића у државне школе о царском трошку, па последије ће бити примљени у државну службу. Ова је вијест обрадовала све православне.

4. јула о. г. постављен је темељ новоме манастиру у *Никшићу*, задужбини кнеза Николе I., а биће посвећен српскоме светитељу и црногорском заштитнику св. Василију Острошком.

Јеврејски богаташи у Европи хоће, да подигну универзитет (велику школу) у св. граду Јерусалиму. Предаваће се јеврејски, а примаће се слушаоци и из других вјера.

„Црковна кѣдологија“ у 29. бр. т. г. јављају, да је цар Никола II. одредио на годину 3,279,145 рубаља за црквено-приходске школе. Задаћа је тих школа, да шире здраву просвјету у духу православне цркве.

Њ. В. Преосвештенство задарски владика, а највећи српски књижевник на црквеном пољу, др. Никодим Милаш одликован је од црногорског кнеза, орденом Даниловим — првим степеном. Честитамо!

Биоградска се је богословија претворила почетком ове школске године у духовну академију. У њу се примају они, који су свршили 4 разреда гимназије. Учење ће трајати 9 година, а особито ће се пазити на пољску привреду.

КЊИЖЕВНЕ ВИЈЕСТИ.

„Листок“ државно-литературној збирки. Лист излази у Унгвару (Угарска). Претплата је на годину 4 фор; с „Додатком“ 5 фор. Претплата и писма шаљу се уреднику: Евгенију Фелцику у Вел. Раковац (Nagy-Rákóczi Ugoesa megye).

„Бранич православља“, думовно-морални часопис. Цијена 2 фор. Излази у Сакулама, I. и

15. сваког мјесеца. Уредник: Александар Бурчић, свештеник сакулеки. Листу је племенита намјера, те се најбоље нашем народу препоручује.

„Црковна кѣдологија“. Циј. 3 рубље; ван границе 4 рубље. Издаје их св. синод. Уредник катедрални протојереј Петар Смирнов (Питтсбург, Коннокарднскиј кѣлваръ долъ 5. кв. 7.).

РУКОПОЛОЖЕНИ.

Захарија Поповић, свршени рељевски богосл. рукоположен је у Сарајеву 15. и 20. августа т. г. за ђакона и свештеника, те му је актом Његова Високопреосвештенства г. *госп. АЕ. и Миширош-*

лиша Борћа Николајевића у администрацију повјерена упражњена парохија *Мало Поље* — власничког протопрезвитерата.

ЧИТУЛА.

Симо Ковачевић, трговац и подпресједник срп. правосл. црквено-школке Општине у Петровцу, у најљепшем пунијету свог земнога живота т. ј. у својој 39. г. а после више годишњег боловања, испустио је свој дух на освитку зоре 9. маја о. г.

Покојник је рођен у Петровцу 1856. од уопшних родитеља Симе Ковачевића, прозватог Мостарца — ваљда што је из Мостара доселио — и Милице рођ. Вучковић из Петровца (ово је сестра познатог Гавре Вучковића, који је негда посланик и заступник босански код отоманске владе у Цариграду био).

Покојник је био угледан грађанин, поштен и побожан ерб-христјанин, а свагда је радио на корист овдашње срп. прав. цркве и школе; због чега је и изабран подпресједником срп. прав. црквено-школке општине. Он ни при концу свога земнога живота није заборавио св. матер цркву, него је, увидивши, да јој је звоник у слабом стању и да му је поправак неопходно нуждан, оставио у сврху исту фор. 100. (стотину).

Покојник је, као што рекох, више год. (око 14) са здрављем, особито кроз последње три године слаб био, кроз које је вријеме доста патње претрпио.

На посљетку, тако га је болест била обрвала, да се је ријешио и операцију претрпити, коју је заиста јуначки поднио и која је од 3 доктора на 26. априла о. г. извршена. Али промисао свевишњега не одреди му, да у кругу милих својих дане земнога живота даље проводи, па као прави христјанин науми, да се још боље припреми за своје путовање у други бесмртни живот; те пошто се је прво исповједио и тајну св. причешћа примио, то на 8. маја, позове тројицу свештеника, који над њим јелеосвећење изврше — прије подне а пред ноћ истога дана, позове своје укућане, те се са њима и са дотичним парохом, који је баш ради тога и дошао био — опрости. Ово опраштање бијаше одвећ дирљиво, жалосно и јако тужно, јер се брат са братом, жена са мужем, муж са женом, дјеца са оцем, а овај са дјецом за на вјеки тјелесно растају и праштају.

Да је он и то јуначки издржао, види се од туда, што, кад му је синовац ту т. ј. син Мијаилов — Миле пришао и пољубио му руку, као свом стрицу, он се је насмијао и нешто му шаљиво рекао, чега се ја сјетити немогу, јер

сам и сам, као и сви ту присутни, плачан био. Спровод одређен бијаше на 10. маја, у два сата по подне, којем присуствоваше множина народа, чиновника и странаца бијаше, као: Вајо Срђановић из В. Вакуфа, Манасије Маринковић из Санског Моста, Соколовић из Бихаћа и т. д.

Тјело покојниково опојано је у овдашњем Храму парох. Св. Ап. Петра и Павла од надзир. прст. Новаковића, Тургуза, Н. Иваковића и Н. Новаковића.

На опијелу а по св. Јеванђељу надзиратељ је држао сходан говор, приликом кога многа се суза од присутних, који их је била пуна црква, и нехотимично измакла.

По опијелу и последњем цјеловању, спровод се је упутио из цркве кроз варош у подицуном реду. Одмах за литијом ишла је овдашња срп. прав. учитељица госп. Краић са својом школском дјечицом, пак онда госп. Пејић учитељ такође са дјецом школском, и после свештенство, а иза носила, ишла је множина народа и овдашње чиновништво са пог. госп. Предетојником Матасовићем.

Тијело покојниково сахрањено је и предано на вјечни отпочитак матери земљи у њена ледена наручја у варошком гробљу званом „Трешњице“ које је близу $\frac{1}{2}$ сата из вароши удаљено.

Овђе ми је примјетити, да се одмах близу вароши, код опћинске куће, која је прије за жандарију служила, могао узети врло лијеп и одвећ јевтин комад земље за гробље, само да је споразум био међу ондашњима, тим лакше, пошто је исти комад, ако се не варам, био онда својина садашњег предеједника опћине г. Јове Креце, али шта би, последња првој не одговара, и што прође не стиже се. Ово напоменух само за то, да треба добро пазити, да се добра прилика не би пуштала да цабе пролази, јер она се ријетко дочекују.

Покојник је оставио иза себе удвијеленог му јединца брата, овдашњег уваженог трговца Михаила Ковачевића, синовца Тоду, ојађену суругу Савку са три кћери: Даринком, Соком и Станом, које нека премилостиви творац и податељ свију блага утјешу и укријешу, да своју тугу трпељиво сносити узмогну; а милом покојнику нека дарује своје вјечито блаженство.

У Петровцу маја 1895.

Н.